

Latvijas Universitātes
Sociālo zinātņu fakultātes
Politikas zinātnes nodaļa

Politikas zinātnes bakalaura studiju programmas
3. kursa studentes
Laines Zemlickas
Imatrikulācijas Nr. lz06025

BAKALaura DARBS

**INTEREŠU GRUPU IETEKME UZ LATVIJAS REĢIONU EKONOMISKO
ATTĪSTĪBU**

Vadītājs: Daunis Auers, Latvijas Universitāte, docents

Rīga, 2009.

Satura rādītājs:

Ievads.....	2
1. Ekonomiskā konteksta un pilsoniskās sabiedrības mijiedarbība.....	4
1.1. Pilsoniskā sabiedrība.....	4
1.2. Padomju režīma ietekme uz pilsonisko sabiedrību.....	10
1.3. Sabiedrības pozitīvā ietekme uz ekonomiskajiem procesiem.....	14
1.4. Pilsoniskās sabiedrības negatīvie aspekti.....	20
2. Interesešu grupu ietekme uz Latvijas reģionu ekonomisko attīstību.....	23
2.1. Vispārējs Latvijas sabiedrības un ekonomikas raksturojums.....	23
2.2. Kurzemes reģions.....	29
2.3. Vidzemes reģions.....	33
2.4. Zemgales reģions.....	36
2.5. Latgales reģions.....	38
2.6. Rīgas reģions.....	41
Secinājumi.....	43
Literatūras saraksts.....	46
Pielikums.....	49

Ievads

Pilsoniskās sabiedrības jēdziens akadēmiskajā literatūrā ienāca aptuveni 1980. gadā, tomēr tas jau ir ticis plaši aplūkots un pētīts.¹ Teorijā tiek apgalvots, ka pilsoniskā sabiedrība ir tas, kas valstī attīsta un stiprina demokrātiskās vērtības. Pilsoņi iesaistās organizācijās un darbojas, sabiedrības interesēs. Pastāv arī uzskats, ka tās valstis, kurās iedzīvotāji ir ieinteresēti par savu un savu tuvāko interešu aizstāvēšanu, ir arī labāk attīstījušās. Šajās valstīs ir gan augstāks ekonomiskais, gan sociālais un kultūras līmenis. Sabiedrībā bieži vien pastāv pretējais uzskats-valstīs, kas ir ekonomiski labi attīstītas cilvēki labprātāk iesaistās pilsoniskās aktivitātēs, kultūras pasākumos. Lai arī abi šie apgalvojumi ir diskutējami, tomēr, lielākā daļa pētījumu pierāda to, ka, valsts ekonomiskais stāvoklis ir atkarīgs no tā, cik aktīva ir pilsoniskā sabiedrība.

Latvijas pilsoniskā sabiedrība sākusi attīstīties no 1991. gada. Šajā laika posmā arvien vairāk tiek veidotas nevalstiskās organizācijas, biedrības u.c. organizāciju tipi, kas pulcina cilvēkus ar kopīgām interesēm. Pašvaldībās un valsts pārvaldē, tiek radīti departamenti, kas tieši atbild par nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm. Kā svarīgu ieguldījumu Latvijas pilsoniskās sabiedrības attīstībā un stiprināšanā var minēt izstrādāto koncepciju „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai 2005.-2014. gadam.” Lai arī daudz tiek strādāts pie šī jautājuma, pagaidām Latvijā nav izveidots vienots un perspektīvs attīstības koncepts, kas darbotos ņemot vērā pilsoniskās sabiedrības un kultūras specifiku, nevis citu valstu pieredzi.

Salīdzinot ekonomiskos un pilsoniskos rādītājus, statistika rāda, ka arī Latvijā reģioni, kuros ir lielāks NVO skaits sasniedz lielāku IKP uz vienu iedzīvotāju. Tomēr šī statistika neparāda visus faktorus, līdz ar to darbā tiks veikts padziļināts pētījums, par ekonomiskās un pilsoniskās sabiedrības sakarību. Balstoties uz Roberta Patnama pētījumu saistībā ar ASV pilsoniskās sabiedrības un ekonomiskā līmeņa savstarpējo sakarību, autore darbā pēta Latvijas reģionu ekonomisko attīstību un interešu grupu ietekmi.

Darbā tiek izvirzīts mērķis noskaidrot, vai Latvijas gadījumā, reģionu ekonomiskās atšķirības ir atkarīgas no pilsoniskās sabiedrības aktivitātes vai pasivitātes. Balstoties uz izvirzīto mērķi un teorijās aplūkoto, autore izvirza hipotēzi: Latvijas reģionu ekonomiskā augšupeja ir atkarīga no tā, cik šajos reģionos ir spēcīga pilsoniskā sabiedrība.

¹ Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press, 2003 P. 32

Lai sasniegtu darbā izvirzīto mērķi un pierādītu vai apgāztu hipotēzi, tiek izvirzīti sekojoši uzdevumi. Darba teorētiskajā daļā tiks aplūkota literatūra par interešu grupām un to attiecībām ar valsti- plurālisma un neokorporatīvā modeļa atšķirībām. Pilsonisko sabiedrību, pilsoniskās sabiedrības pozitīvo ietekmi uz ekonomisko attīstību, kā arī pilsoniskās sabiedrības negatīvo ietekmi. Tāpat no teorētiskā viedokļa tiks aplūkots sociālā kapitāla jēdziens un NVO loma, struktūra un veiksmīgas darbības priekšnoteikumi. Par pamatu ņemot Roberta Patnama, Mišela Edvardsa un Marka Hovarda darbus. Teorijā tiks aplūkota ne tikai pilsoniskās sabiedrības vispārējā ietekme, bet arī ņemts vērā Latvijai raksturīgais postpadomju valsts konteksts, kas darba empīriskajā daļā palīdzēs analizēt iegūtos datus.

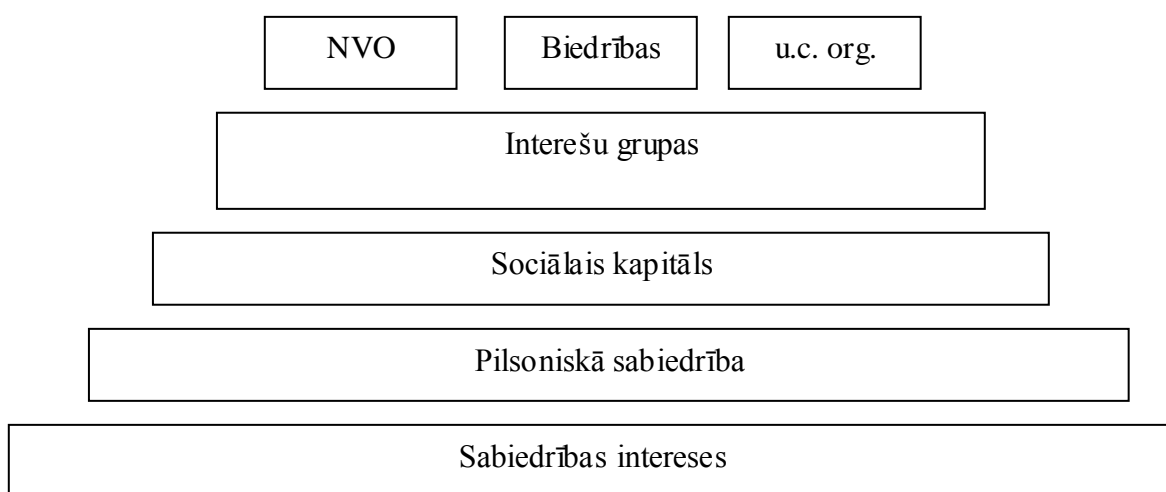
Darba empīriskā daļa sastāvēs no iegūto datu un aptauju analizēšanas un interpretēšanas saistībā ar teorētisko materiālu. Empīrijas pirmā apakšnodaļa tiks veltīta Latvijas pilsoniskās un ekonomiskās kopainas aplūkošanai, lai gūtu pamatu tālākajai darba gaitai. Balstoties uz pirmajā nodaļā aplūkoto, nākamajās secīgi tiks aplūkoti Latvijas reģioni, sākot no pilsoniski un ekonomiski veiksmīgākā. Rīgas reģions tiks aplūkots kā beidzamais, jo tā attīstības līmenis un tendences krasi atšķiras no pārējiem Latvijas reģioniem. Darba nobeigumā tiks salīdzināti dati par reģioniem un to saistība un likumsakarības, kas izriet no teorijā aplūkotā. Datu salīdzinošā analīze būs par laika posmu no 2004. gada, līdz 2007. gadam. Tomēr, atsevišķu datu analīze tiks aplūkota arī ilgākā laika posmā nosakot kopējo attīstības tendenci. Darbā tiks analizēta četru gadu pārmaiņas Latvijas reģionu attīstībā. Darbā tiks izmantoti statistiskie dati un pētījumi, kas pieejami par attiecīgo laika posmu. Tāpat arī balstoties uz pieejamajiem datiem tiks veikti aprēķini. Iegūto datu apkopojums tiks veikts par interešu grupu nozīmi un lomu katrā reģionā, gan indivīdu līmenī gan pašvaldību. Iegūtie dati tiks apkopotī un analizēti saistībā ar reģionu ekonomisko, sociālo un kulturālo attīstību.

1. Ekonomiskā konteksta un pilsoniskās sabiedrības mijiedarbība

Pilsoniskā sabiedrība sastāv no interešu grupām, nevalstiskajām organizācijām, biedrībām un citiem sociāliem veidojumiem, kas sekmē iedzīvotāju biedrošanos un apvienošanos organizācijās, kas balstās uz labprātīgo darbu un vēlmi ietekmējot valdības lēmumus tādējādi uzlabojot savu un sev apkārtējo dzīves vidi un kvalitāti. Nodaļā autore apskata ar pilsonisko sabiedrību saistītos jēdzienus un to, kā iedzīvotāju aktivitāte ietekmē viņu pašu dzīves kvalitāti.

1.1. Pilsoniskā sabiedrība

Plašas organizāciju grupas, kas aizstāv savas intereses, tiek uzskatītas un sauktas par interešu grupām. Tomēr šim jēdzienam nav skaidras definīcijas. Džeremijs Ričardsons, darbā „Spiediena Grupas” („Pressure Groups”) nonāk pie secinājuma, ka par interešu grupām var saukt organizāciju grupas, kas cenšas ietekmēt publisko politiku, bet tās ir autonomas no valdības un politiskajām partijām.² Tomēr literatūrā, pētot šīs organizācijas, un aprakstot sabiedrības iesaistīšanās procesus, bieži vien nepietiek tikai ar interešu grupu definēšanu. Lai rastos interešu grupas, pamatā ir sabiedrība ar daudz dažādām interesēm jeb sabiedrības interesēm. Cilvēkiem grupējoties atbilstoši savām interesēm, un esot ieinteresētiem par savu un apkārtējo labklājības nodrošināšanu, tiek runāts par pilsonisko sabiedrību. Aktīvā pilsoniskās sabiedrības daļa, tiek uzskatīta par sociālo kapitālu. Savukārt sociālais kapitāls, radot darboties spējīgas interešu apvienības veido interešu grupas, kas, savukārt, atbilst iepriekšminētajai definīcijai.

attēls Nr.1. Sabiedrības interešu struktūra.

² Richardson Jeremy, *Pressure Groups*, Oxford University Press, 1994, P. 1

Kā redzams attēlā Nr.1, interešu grupu pamats ir pilsoniskā sabiedrība un sociālais kapitāls. Līdz ar to, lai pētījumā varētu veiksmīgi analizēt interešu grupu ietekmi uz ekonomiskajiem procesiem, tālākajā darba teorētiskajā daļā tiks aplūkots arī pilsoniskās sabiedrības un sociālā kapitāla jēdziens, jo uz tiem balstās interešu grupas. Kā arī teorētiski tiks apskatītas nevalstiskās organizācijas, jo mūsdienās tās ir redzamākās organizācijas, kas pauž un aizstāv savas intereses.

Līdz ar demokrātiskās iekārtas nostiprināšanos, arvien lielāka uzmanība politikajā dienas kārtībā tiek pievērsta pilsoniskajai sabiedrībai. Pastāv trīs veidi kā cilvēki var organizēt kolektīvu darbību- viens ir, caur likumiem izdarot spiedienu uz valsti. Otrs- kā sekas, kas rodas no indivīda darbības tirgū, un trešais- caur sociāliem mehānismiem, tādiem kā labprātīgais darbs, diskusijas, apvienošanās.³ Jebkāda veida cilvēku biedrošanās un apvienošanās, kas ir kopēju interešu vadīta, un notiek, lai sasniegtu konkrētus mērķus, ir uzskatāma par pilsonisko aktivitāti. Pēc definīcijas pilsoniskā sabiedrība ir organizāciju, grupu un asociāciju sfēra, kas ir formāli nodibinātas, aizsargātas ar likumu, autonomi vadītas un tajās pēc labprātības principa iesaistās jebkurš valsts iedzīvotājs.⁴ Lai, arī pilsoniskās sabiedrības jēdziens iekļauj daudz un dažādas cilvēku biedrošanās kustības, mūsdienās liela nozīme ir tieši nevalstiskajām organizācijām, uzskatot tās par būtiskāko pilsoniskās sabiedrības sastāvdaļu. Tomēr jebkuras pilsoniskās sabiedrības pamats ir katrs indivīds atsevišķi- tā pieredze, intereses, darboties vēlme. Indivīdi darbojas kā pārstāvji, kas rada iespējas citiem, kas balstītas uz iepriekšējo pieredzi un šīs pieredzes interpretāciju.⁵ Tomēr indivīdam vienam pašam trūkst motivācijas pilnvērtīgi darboties mērķa sasniegšanai. Kā apgalvo zinātnieki, kuri pēta kolektīvās darbības likumsakarības- indivīdu grupas, kam ir kopīgas intereses, daudz mērķtiecīgāk darbojas, lai sasniegtu kopējās intereses, nekā to darītu indivīds viens pats dēļ sevis.⁶ Šāds uzvedības modelis ir raksturīgs, gan tādēļ, ka individuāli darbojoties ir grūtāk sasniegt mērķi, gan arī tādēļ, ka darbojoties grupā ir iespēja sasniegt lielāku labumu, nekā to darot vienam pašam.

Kolektīvas darbības pamatmērķis ir sasniegt labumu, kas balstīts uz katra indivīda paša interesēm. Līdz ar to, tiek veidotas grupas, kas balstoties uz racionālām paš-interesēm virzās sasniegt mērķi. Neskatoties uz to, ka šāda veida darbs tiek uzskatīts par labprātīgu ziedošanos sabiedrības labā, pamatā tam ir katra indivīda paša intereses. Balstoties uz šo pirmo uzstādījumu, tiek veidotas grupas, kas, savukārt, jau tiek uzskatītas par pilsoniskās sabiedrības sastāvdaļu.

³ Edwards Michael, *Civil Society*, Polity Press, Cambridge, 2004, P. 11

⁴ Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press, 2003 P. 34.-35.

⁵ Turpat, P. 16

⁶ Richardson Jeremy, *Pressure Groups*, Oxford University Press, 1993, P. 23

Tomēr, stipra pilsoniskā sabiedrība vēl nenozīmē, ka sabiedrība ir stipra un pilsoniska.⁷ Var tikt nodibinātas daudzas un dažādas organizācijas, kas darbojas sabiedrības labklājības vārdā, tomēr būtiski ir tas, lai šīs organizācijas darbojoties panāktu savus mērķus un attīstītos. Līdz ar to, ne vienmēr interešu grupu skaits liecina par to, ka sabiedrība ir spējīga virzīt savas intereses politiskajā dienas kārtībā. Nereti mēdz būt tieši pretēji- kaut arī dažas, bet spēcīgas organizācijas var panākt daudz vairāk, un stiprināt pilsonisko sabiedrību daudz produktīvāk, nekā tas ir gadījumos, kad ir daudzas mazas organizācijas.

Cilvēkiem apvienojoties dažādās grupās, veidojas gan nozīmīgākas, gan mazāk nozīmīgas organizācijas. Kopumā pilsonisko sabiedrību var iedalīt trīs sektoros. Pirmais ir dažāda veida cilvēku biedrošanās kustības, tādas kā- baznīcu draudzes, kori, sporta klubi, komandas, daudz dzīvojamo māju pašpārvaldes u.c. līdzīgi sociāli veidojumi. Šādās apvienībās cilvēki iesaistās, kopēju interešu vadīti, bet tam par pamatu nav realizēt ietekmi uz politiskajiem spēkiem vai gūt finansiālu labumu. Otrais- ir interešu grupas, kas ir radītas, lai realizētu ietekmi uz politiku, pārvaldi, ekonomiku, sociālajiem procesiem. Šajā kategorijā ietilpst arodbiedrības, korporācijas un nevalstiskās organizācijas (NVO). Trešais bloks ir politiskās partijas. Biedrošanās politiskajās partijās, prasa ļoti augstu formalitātes pakāpi, un tās parasti aplūko nošķirti no pārējām interešu grupām.

Pilsoniskās sabiedrības pamatjēdzieni, uz kuriem tā balstās ir brīvība, demokrātija un vienlīdzība. Dažādās kultūrās un izteikumos, šīs trīs lietas tiek uzlūktas kā pamats labai sabiedrībai. Šie jēdzieni ir kā pamat koncepts sabiedrības integrācijai un funkcionēšanai. Sasniedzot šos mērķus, tiek radīta labvēlīga vide nevalstiskajām organizācijām. Laba sabiedrība pozitīvi ietekmē publisko sfēru, biedrošanās kustības, kas, savukārt, tālāk ietekmē makro sociālos mērķus.⁸ Tomēr, lai realizētu dzīvē šos trīs uzstādījumus, kas pēc savas būtības ir ideālistiski, ir nepieciešams intensīvs interešu grupu darbs, kā arī atbalsts un vēlēšanās uz klausīt tās no valsts puses.

Pilsoniskā sabiedrība tiek uzlūkota kā sektors starp ģimeni, valsti un tirgu. Pēc Džefrija Unermana (Jeffrey Unnerman) uzskata, šim sektoram ir jākalpo, lai papildinātu demokrātiskās vērtības sabiedrībā, nevis aizvietotu valdības veicamos pienākumus.⁹ Valdības uzdevums ir strādāt tā, lai aptvertu, un palīdzētu īstenot visu valsts iedzīvotāju intereses. Tomēr ne vienmēr

⁷ Edwards Michael, *Civil Society*, Polity Press, Cambridge, 2004, P. 2

⁸ Turpat., 87.- 88.

⁹ Unerman Jeffrey, O'Dwyer Brendan, *Accounting, Auditing & Accountability Journal, NGO Accountability*, Vol. 19, Nr. 3, 2006, P. 322

visas šīs intereses ir iespējams pilnībā apmierināt, tāpat, bieži vien arī augstākstāvošajiem nav skaidras izpratnes, kas būtu nepieciešams konkrētajā sektorā. Līdz ar to, pilsoniskā sabiedrība ir kā informācijas nodevējs no zemākajiem slāņiem uz augstākajiem. Pēc Kalegaonkaras un un Brouna (Archana Kalegaonkar and David Brown) novērojumiem, tiek apgalvots, ka politologi uzskata, ka pilsoniskās organizācijas ir attīstījušās, kā pilsoņu atbildes reakcija uz valsts īstenoto varu pār tiem.¹⁰ Atšķirībā no pirmā uzskata, ka pilsoniskajai sabiedrībai ir jāpapildina valdības darbs. Šis uzskats pauž, ka pilsoniskajai sabiedrībai ir jāreaģē uz valdības darbu. Lai, arī pastāv dažādi uzskati par pilsoniskās sabiedrības vietu un lomu, svarīgi ir darboties labprātīgajās organizācijās gadījumos, kad tas ir nepieciešams. Turklāt pilsoniskā sabiedrība sevī ietver dažādas cilvēku apvienojošās grupas- sākot no baznīcu draudzēm un beidzot ar nevalstiskajām organizācijām. Tāpēc daļai no šīm organizācijām jāņem līdzdalības procesi un jāpapildina valdības darbs ikdienā. Tomēr daļai, būtu nepieciešams iejaukties tikai atsevišķos, īpašos gadījumos. Lai saprastu, kā darbojas pilsoniskā sabiedrība, un, kā rodas tās pamatfunkcijas, svarīgi ir izprast no kā šī struktūra sastāv. Viena no pamat lietām šajā jēdzienā ir sociālais kapitāls.

Sabiedrībā pastāv acīmredzams uzskats par to, ka sociālais kapitāls ir cieši saistīts ar sabiedrības attīstību, izaugsmi, vienlīdzību un nabadzības samazināšanu.¹¹ Sociālā kapitāla jēdzienā iekļauj personu savstarpējo uzticību, normu ievērošanu un savstarpējo sadarbību, kā iznākumu tam paredzot, sakārtotu un efektīvu sabiedrības darbību.¹² Bens Fins (Ben Fin) uz sociālo kapitālu raugās diezgan skeptiski, apgalvojot, ka sociālais kapitāls ir tas, kas izskaidro to, kas pretējā gadījumā nebūtu izskaidrojams. Sociālā kapitāla gadījumā mūsu vēlmes un ambīcijas paceļas no individuāla līmeņa uz visas sabiedrības līmeni. Citiem vārdiem sakot, sociālais kapitāls ir pievilcīgs ar to, ka neveiksmes gadījumā vainojama būs visa sabiedrība kopumā, bet tajā pat laikā nebūs neviens, kam pieprasīt atbildību.¹³ Ir jābūt ļoti organizētām un uz savstarpēju cieņu un uzticēšanos vērstām organizācijām, lai spētu tikt galā ar situācijām, kad iecerētais neizdodas.

Sociālais kapitāls balstās uz to, ka personas, kuras savstarpēji sadarbojas arī atzīst un ciena viena otras darbību.¹⁴ Sociālais kapitāls ir iedzīvotāju kopums, kas aktīvi iesaistās sabiedriskajā dzīvē,

¹⁰ Brown David, Kalegaonkar Archana, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, *Support Organizations and the Evolution of NGO Sector*, Vol. 31, Nr. 2, June 2002, P. 232

¹¹ Dasgupta Partha, Serageldin Ismail, *Social Capital; a Multifaceted Perspective*, The World Bank, 1999, P. 47

¹² Turpat, P. 47

¹³ Turpat, P. 327

¹⁴ Fine Ben, *Social Capital versus Social Theory; Political Economy and Social Sciences at the Turn of the Millennium*, Routledge Press, 2001, P. 189

¹⁴ Bostroom Ann-Kristin, *Lifelong Learning, Integrational Learning and Social Capital; from Theory to Practice*, Stockholm University Press, 2003, P. 44

lai sasniegtu savus mērķus un nodrošinātu sev un saviem līdzpilsoņiem labāku dzīvi. Tas ir kā instruments ar kura palīdzību regulēt valsti, un, jo labāk tas darbojas, jo veiksmīgāk tas uzlabo valsts funkcionēšanu. Pilsoņi, kas iesaistās pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs un ir daļa no sociālā kapitāla, bieži ir apvienojušies organizācijās. Organizāciju kapacitāte ir cilvēku spēja sasniegt mērķus darbojoties kopā. Savstarpēja uzticēšanās, problēmu risināšana, resursu mobilizēšana un sakaru tīklu saglabāšana. Cilvēkiem darbojoties kopā, tie var pārvarēt problēmas, kas ir pakļautas nopietnam riskam, jo pēc iespējas lielākam cilvēku skaitam ir arī pieejams lielāks informācijas daudzums un dažādākas prasmes.¹⁵ Tāpat kā jebkurš cits kapitāla veids, arī sociālais kapitāls ir vērtība, ko vajag izmantot un saglabāt, kā arī attīstīt.

Spējīgākā sociālā kapitāla daļa, apvienojot dažādas intereses, veido interešu grupas. Termins interešu grupa tiek lietots akadēmiskajā valodā, empīriski tās parasti apzīmē kā nevalstiskās vai sabiedriskā labuma organizācijas, biedrības un nodibinājumus. Tāpat par interešu grupām tiek runāts, ja tām nav juridiska un oficiāli nodibināta seguma. Tomēr parasti literatūrā tiek apskatītas grupas, kas darbojas oficiāli. Darbību un to, kā interešu grupas tiek uztvertas, nosaka divas teorijā izšķirtas, atšķirīgas pieejas- plurālisma un neokorporatīvisma. Plurālistiskā pieeja apgalvo, ka interešu grupas ir ieteicamas, lai valstī sekmīgi attīstītos demokrātija. Turklāt interešu grupas ir tās, kas izsaka prasības valstij. Pārstāvot visus sabiedrības sektorus interešu grupas savā starpā konkurē, lai gūtu valdības uzmanību.¹⁶ Pretēji plurālistiskajam modelim- neokorporatīvais apgalvo, ka, nevis interešu grupas konkurē par valdības uzmanību, bet gan, pati valdība izlemj, kuru nozaru interešu grupas būs tās ar kurām sadarboties.¹⁷ Valdība izmanto interešu grupas, kā informācijas gūšanas avotu.

Šīm divām pieejām ir velkamas paralēles ar pilsoniskās sabiedrības nepieciešamības uzstādījumiem. Apgalvojums, kas paredzēja, ka pilsoniskajai sabiedrībai pēc savas būtības ir jāpapildina demokrātiskās vērtības, nevis jāaizstāj valdības darbs, ir salīdzināms ar neokorporatīvo modeli interešu grupu sadarbībā ar valsti. Jo neo-korporatīvā modelī valsts sadarbojas tikai ar paša izraudzītām interešu grupām, uztverot tās, kā informācijas gūšanas avotu. Turpretim plurālistiskais modelis ir salīdzināms ar uzskatu, par to, ka pilsoniskajai sabiedrībai ir jāreaģē uz valdības darbu. Arī plurālismā- interešu grupas tiek radītas lielā skaitā un tās savstarpēji konkurē par ietekmi. Turklāt parasti lielāks interešu grupu skaits ir tieši tajās jomās, kurās valdība nav spējīga rast pilnvērtīgu kompromisu.

¹⁵ Dasgupta Partha, Serageldin Ismail, *Social Capital; a Multifaceted Perspective*, The World Bank, 1999, P. 286

¹⁶ Grakham K. Wilson, Edited by Gillian Peele, *Interest Groups; Comparative Politics*, Oxford, England, 1990, P. 4-5

¹⁷ Turpat, P. 32.-35.

Abas šīs pieejas, lai gan ir krasi atšķirīgas, tomēr bieži vien tiek novērots plurālisma un neokorporatīvais apvienojums. Atsevišķas valstis gan saglabā diezgan stingru noslieci uz vienu vai otru pieeju. Piemēram, Skandināvijas valstis izceļas ar stingrām korporatīvā modeļa iezīmēm. Ir pat gadījumi, kad interešu grupas izmanto to, ka valsts ir ieinteresēta ar to sadarboties. Tādā veidā radot apstākļus, kad konkrētā interešu grupa izvirzās par monopolu savu interešu pārstāvēniecībā.

Interesu grupas, kas aktīvi iesaistās savu mērķu realizēšanā, turklāt ir oficiāli nodibinātas, bet autonomas no valdības, lielākoties ir nevalstiskās organizācijas. Tās var dēvēt par pilsoniskās sabiedrības un sociālā kapitāla spējīgāko daļu. NVO ir labprātīgo organizācijas, kas tiek dibinātas ar mērķi aizstāvēt plaša sabiedrības sektora intereses. Turklāt parasti šīs organizācijas darbojas gan nacionālā, gan arī starptautiskā līmenī. Neskatoties uz to, ka atsevišķas NVO darbojas tikai lokālā līmenī, tās parasti izdara spiedienu uz pašvaldībām, kā rezultātā tiek ietekmēta arī vietējā pārvalde. Pēc definīcijas NVO ir autonomas, bezpeļņas, paš- pārvaldošas organizācijas, kuru mērķis ir dot labumu citiem. Nevalstiskā organizācija uzsāk darboties, jo tās primārais mērķis ir aizsargāt apkārtējo vidi vai sociālo sfēru. Tās interesēs nav aizsargāt ekonomisko varu vai gūt politisko varu caur vēlēšanām.¹⁸ Parasti gan šādas organizācijas rodas situācijās, kad valsts nepievērš pietiekamu uzmanību kādam sektoram. Tādēļ kādam ir jāuzņemas risināt šajā sektorā samilzušās problēmas. Nevalstiskā organizācija rodas, kad atrodas līderis, kurš ir spējīgs izveidot un koordinēt organizāciju- savākt sev apkārt līdzīgi domājošos cilvēkus, koordinēt viņu darbības, rīkoties ar finansiālajiem resursiem. Nevalstiskā organizācija pēc savas būtības darbojas kā bezpeļņas organizācija, tādēļ finansējumu, ko tā gūst, neizmanto privātu interešu apmierināšanai un peļņas palielināšanai. Ja valsts kādam sektoram nav pievērsusi pietiekami lielu uzmanību, tad arī šajā sektorā ir krietni vairāk neapmierinātu cilvēku, līdz ar ko līderim ir vieglāk ap sevi savākt līdzīgi domājošos, kuri palīdzētu nevalstiskajai organizācijai darboties un realizēt izvirzītos mērķus. Kopumā ir trīs līmeņu nevalstiskās organizācijas- ‘grassroots’ nevalstiskās organizācijas. Tās ir mazas organizācijas ar ierobežotu līdzekļu daudzumu, bet skaita ziņā to ir visvairāk. Otrs līmenis ir ‘intermediate’ šīs organizācijas parasti darbojas reģionālā līmenī, tomēr arī tām nav pietiekami spēcīgs finansiālais un cilvēkresursu segums. Trešais līmenis ir ‘donor organizācijas.’ Tās ir lielākās un spēcīgākās un darbojas, lai aizsargātu un palīdzētu īstenot mērķus mazākajām NVO.¹⁹ Kā jau iesākumā minēts,

¹⁸ Unerman Jeffrey, O’Dwyer Brendan, *Accounting, Auditing & Accountability Journal, NGO Accountability*, Vol. 19, Nr. 3, 2006, P. 324

¹⁹ Rahman-ur Mustangis, *Journal of Health Management, NGO Management and Operation: A South Asian Perspective*, Vol. 9, Nr. 2, 2007, P. 224

katra tipa nevalstiskās organizācijas, atkarībā no savas kapacitātes, darbojas vietējā, nacionālā vai arī starptautiskā līmenī.

Lai radītu darboties spējīgu NVO ir nepieciešams rēķināties gan ar iekšējiem, gan ārējiem faktoriem, kas būtiski var ietekmēt organizācijas darbību. Pie ārējiem tiek pieskaitīti-leģitimitātes gūšana no sabiedrības, attiecības ar valsti, tirgus attiecības un starptautiskās attiecības.²⁰ Visi šie faktori lielā mērā ietekmē NVO darbību, tamdēļ ir jābūt spēcīgai, labi organizētai komandai, lai pārvarētu šos dabiskā ceļā radušos ierobežojumus. Mišela Edvardsa (Michael Edwards) grāmatā "Pilsoniskā sabiedrība" („Civil Society”) minēti trīs priekšnoteikumi, lai organizācija spētu veiksmīgi darboties. Tie ir: jābūt spēcīgai idejai, ideālam vai labi izplānotai politikas dienas kārtībai, jābūt efektīvai komunikācijas stratēģijai, lai ienestu šīs idejas politikā, valdībā un medijos, un kā trešajam- jābūt spēcīgai sociālajai bāzei, kas spētu pārstāvēt un reprezentēt kopējo viedokli.²¹ Tādēļ lai radītu spēcīgu un darboties spējīgu NVO, jo īpaši nacionālā vai starptautiskā līmenī, ir nepieciešami lieli resursi, un cilvēki, kas ir neatlaidīgi šī mērķa sasniegšanā, un tiem ir zināma autoritāte citu acīs.

Valstīs, kurās NVO darbojas samērā neilgu laiku, tām nav izveidojusies uzticība no sabiedrības puses. To veicina arī fakts, ka ir diezgan grūti pārskatīt organizācijas darbību un izmērīt tās gūtos rezultātus.²² Šādā situācijā parasti ir novērojams arī tas, ka sabiedrībā ir visai maza izpratne par nevalstisko organizāciju jēdzienu, kā arī trūkst sapratnes ko NVO dara, un kāpēc šāda veida organizācijas ir nepieciešamas. Ja sabiedrībā valda šāds uzskats, tad līdzīgas attiecības pastāv arī starp valdību un NVO. No valdības puses nav uzticības un atbalsta, rezultātā nevalstiskajai organizācijai ir apgrūtināta darbošanās spēja.

1.2. Padomju režīma ietekme uz pilsonisko sabiedrību

Kopš Padomju Savienības sabrukuma jau ir pagājušas gandrīz divas desmitgades, tomēr vel joprojām šīs paaudzes cilvēkos ir saglabājusies pieredze, kas ietekmē pilsoniskās sabiedrības veidošanos un attīstību mūsdienās. Atšķirībā no attīstītajām Rietumeiropas valstīm, kurās pilsoniskā sabiedrība laika gaitā ir veidojusies uz demokratizācijas fona, postpadomju valstīs šāda veida attīstība ir aizsākusies tikai pēc padomju komunistiski totalitārā režīma sabrukuma. Līdz ar to arī padomju valstis akadēmiskajā literatūrā tiek pētītas atsevišķi, vērojot citu attīstības

²⁰ Brown David, Kalegaonkar Archana, Nonprofit and Voluntary Sector Quartely, *Support Organizations and the Evolution of NGO Sector*, Vol 31, Nr. 2, June 2002, P. 232

²¹ Edwards Michael, *Civil Society*, Polity Press, Cambridge, 2004, P. 34

²² Brown David, Kalegaonkar Archana, Nonprofit and Voluntary Sector Quartely, *Support Organizations and the Evolution of NGO Sector*, Vol 31, Nr. 2, June 2002, P. 232

specifiku un tendences, kuras ietekmē bijušais totalitārais režīms un šajā režīmā dzīvojošo cilvēku kultūras īpatnības un mentalitāte. Tomēr galvenais uzsvars režīmu maiņas gadījumos tiek likts nevis uz sociālajiem, ekonomiskajiem un kulturālajiem faktoriem, bet gan uz varas struktūru un tās izmantošanu.²³ Vara kā ierocis ietekmē pārējos procesus, radot sekas cilvēku darbībā un lēmumos. Bieži vien pilsoņi uztraucas, ka tie ies pret savām materiālajām interesēm, ja atbalstīs alternatīvas, ko piedāvā interešu grupas, kas ir saistītas ar tirgus-orientēto demokrātu piedāvājumiem.²⁴ Šāda veida uzskati un stereotipi ir saglabājušies līdz mūsdienām. Bieži vien cilvēki nevēlas atklāt savu politisko vai reliģisko piederību, jo baidās no tā, ka netiks pieņemti darba vietā vai arī tiks izstumti no kolektīva savu uzskatu dēļ.

Runājot par pilsonisko izaugsmi šāda tipa valstīs, būtiski ir nošķirt divus jēdzienus- demokrātija un demokratizācija. Demokrātijai ir daudz un dažādas definīcijas, daļa tiek balstītas uz šaura, formāla, makro līmeņa, institucionālistu un elektorātu definīcijām. Spilgti to ataino Šumpētera (Joseph Schumpeter) definīcija- demokrātija ir process, kas notiek starp ievēlētiem līderiem un ir balstīts uz elites savstarpējo konkurenci. Citas definīcijas balstās uz plašu, patstāvīgu, mikro-līmeņa, līdzdalību un vienlīdzību. Šā tipa definīcijas iekļauj politiskās sistēmas un politiskos procesus.²⁵ Neskatoties uz šīm krasi atšķirīgajām pieejām- demokrātija ir nosakāma un izmērāma parādība. Laika gaitā ir izstrādātas dažādas demokrātijas vērtējumu skalas. Pretēji demokrātijai- demokratizācija ir process, kas ir darbībā, līdz ar to, to ir tikpat kā neiespējami izmērīt. Ir tikai iespējas noteikt vai tas norit veiksmīgi. Demokratizācija var tikt uzlūkota kā radīšana, attīstība un kolektīvas darbības praktizēšana, kas balstītas uz tautas kontroles un politiskās līdzdalības principiem. Tāpat svarīgi ir arī tas, ka demokratizācija sastāv no diviem konceptiem- institucionālā un sociālā demokratizācija. Lai valstī attīstītos demokrātija abām šīm formām ir jādarbojas un jābūt līdzsvarā, pretējā gadījumā, tas var pat traucēt demokrātijas attīstībai.²⁶ Bijušo padomju valstu pilsoniskās sabiedrības un demokrātijas attīstība lielā mērā ir atkarīga no tā, cik veiksmīgi šajās valstīs norit demokratizācija- gan institucionālā, gan sociālā līmenī. Pašsaprotami ir tas, ka nav iespējams salīdzināt demokrātijas attīstības pakāpi Rietumeiropas valstīs un Austrumeiropas valstīs, jo laika posms kādā notikusi demokratizācija attīstītajām valstīm ir daudz ilgāks. Tomēr ir iespējams salīdzināt demokrātijas rādītājus. Lai arī ir dažādi ietekmējošie faktori, kas kavē veiksmīgu demokrātijas attīstību un nostiprināšanos, tomēr

²³ Linz Juan, *Totalitarian and Authoritarian Regimes*; With a Major New Introduction, Lynne Rienner Publishers, United Kingdom, 2000, P. 30

²⁴ Linz Juan, Stepan Alfred, *Problems of Democratic Transition and Consolidation*; Southern Europe, South America, and Post Communist Europe, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1996, P. 245.- 246

²⁵ Uhlir Anders, *Post-Soviet Civil Society*; Democratization in Russia and the Baltic States, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2006, P. 16

²⁶ Turpat, P. 18

pamazām, mainoties paaudzēm, kultūras īpatnībām un vērtībām sabiedrībā, demokrātija nostiprinās arī mazāk attīstītajās valstīs. Ekonomiskā noslāņošanās dažādās darbavietās un ienākumu atšķirības mājsaimniecībās rada apgrūtinošus apstākļus, lai apvienotu dažādas cilvēku grupas darboties pilsonisko sabiedrību stiprinošās organizācijās. Tas ir viens no iemesliem kādēļ pēdējais demokratizācijas vilnis nav cēlis iedzīvotāju labklājību.²⁷ Atšķirīgs materiālais stāvoklis krasi ietekmē cilvēku intereses, vēlmes, un iniciatīvas.

Izbeidzoties totalitārajam režīmam postpadomju valstīs aizsākās demokratizācijas procesi. Tomēr pāreja no cita režīma, turklāt tik krasi atšķirīga rada sabiedrībā apjukumu. Totalitāri komunistiskais režīms, kas darbojās iepriekš paredzēja cilvēku paklausību un pakļaušanos valsts varai, turpretim demokrātija, savā būtībā paredz iesaistīšanos valsts pārvaldīšanā. Tomēr aktīva pilsoniskā sabiedrība nav garants demokrātijas izdzīvošanai, cilvēku iesaistīšanās un pārstāvniecība politiskajos procesos veido tikai daļu no demokrātijas.²⁸ Kā jau iepriekš tika minēts, viena no būtiskākajām pārmaiņu sastāvdaļām ir valsts varas izmaiņas. Tas kā valsts reaģē, aizstāv vai mudina cilvēkus iesaistīties organizācijās, vai tieši pretēji- cilvēki nejutās droši esot piederīgi kādai konkrētai, specifisku interešu vadītai kopienai.

Pastāv trīs faktori, kas ietekmē cilvēku labprātīgu iesaistīšanos brīvprātīgo organizācijās- pagātnē radusies neuzticība komunistiskajām organizācijām, paziņu tīklu esamība un vilšanās postkomunistiskajā sistēmā.²⁹ Marks Howards skaidro šīs trīs parādības ar to, ka organizācijās cilvēki iesaistījās nevis brīvprātīgi, bet gan, tādēļ, ka valsts to neformāli spieda darīt, vai arī tieši pretēji- ar dalību cilvēki apdraudēja savu labklājību un dzīves kvalitāti, tādēļ arī neiesaistījās. Viens no spilgtākajiem piemēriem ir iesaistīšanās arodbiedrībās. Kaut arī kopš padomju režīma sabrukuma arodbiedrību darbības principi ir krietni izmainījušies, tomēr cilvēkos vel joprojām saglabājies šajā laikā gūtais priekšstats.³⁰ Cilvēku neuzticība šādos gadījumos rada apstākļus, kas traucē ņemt aktīvu dalību pārstāvēt savas intereses, kas vistiešāk ietekmētu gan viņu pašu, gan līdzcilvēku labklājību. Kā apgalvo Marks Howards- liela daļa viņa aptaujāto respondentu uzskata, ka mūsdienu organizācijas, kurās var piedalīties pēc labprātības principa, ir turpinājums komunistiskajām organizācijām. Atšķirība, ko respondenti ir atzīmējuši ir tā, ka agrāk šāda veida organizācijās piespieda iesaistīties, atšķirībā no mūsdienām, kad ir iespēja neiesaistīties.³¹ Līdz

²⁷ Edwards Michael, *Civil Society*, Polity Press, Cambridge, 2004, P. 89

²⁸ Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press, P. 57

²⁹ Turpat, P. 26

³⁰ Turpat, P. 26.-27.

³¹ Turpat, P. 26.-27.

ar to cilvēki vēl joprojām neuzticas sabiedriskajām organizācijām un tāpēc izmanto iespēju tādās neiesaistīties.

Otrs traucējošs faktors pilsoniskās sabiedrības attīstībai ir paņņu ciešais loks. Padomju totalitāri komunistiskā režīma laikā pastāvēja stingra cenzūra, līdz ar ko, daudzas lietas cilvēki atļāvās pārrunāt tikai tuvu draugu lokā. Tāpat arī draugu loks noderēja instrumentālos nolūkos- caur paņņām iegūt deficīta preci, pakalpojumu vai sarunāt darba vietu. Mūsdienu attīstītajās Rietumeiropas valstīs cilvēki iesaistās organizācijās, lai paplašinātu savu redzesloku un satiktu arvien jaunus cilvēkus. Post- padomju valstu cilvēki vēl joprojām ļoti stingri pieturas pie draugu loka, kas netiek mainīts. Tam par iemeslu ir tas, ka cilvēki nejūt vajadzību pēc iesaistīšanās organizācijās un sevis pilnveidošanu, jo sociāli tiem ir viss, ko tie varētu gribēt.³² Vēlme iesaistīties organizācijās, tādā veidā pilnveidojot sevi un savu zināšanu krājumu, ir raksturīga sabiedrībām, kurās valda post-materiālas vērtības. Mūsdienu Austrumeiropas valstis vēl nav sasniegušas tādu attīstības līmeni, lai tās spētu lielākoties orientēties uz vērtībām, kas nav saistītas ar materiālo sfēru. Tāpēc nepieciešamība pēc plašāka draugu un paņņu loka pagaidām nav prioritāte, jo šajos apstākļos lielākā sabiedrības daļa vēl nav sasniegusi līmeni, kas pieprasītu cita veida izaugsmi, atskaitot materiālo labumu gūšanu.

Pakāpeniski, mainoties paaudzēm, kas vairs nav saskārušās ar totalitāra režīma pārvaldes īpašībām, mainās arī uzskats par labprātīgajām organizācijām un iesaistīšanos interešu grupu aktivitātēs. Jaunākās paaudzes cilvēki, šāda tipa apvienošanās vairs neuzskata, kā draudu savai labklājībai, vai valsts kontroles iespēju pār tiem. Tomēr demokratizācija Austrumeiropas valstīs vēl joprojām ir tikai procesā. Ne vienmēr dibinot sabiedriskās organizācijas, tās kalpo iepriekš definētajam mērķim. Tāpat arī cilvēku izglītības līmenis, nerada apstākļus, kas dotu iespēju objektīvi izvērtēt, kuri ir gadījumi, kad nevalstiskajai organizācijai ir jāiesaistās valstī notiekošajos procesos, un, kad tas ir lieki.

Svarīgi ir radīt cilvēkos ticību tam, ka ar savu darbību tiem ir iespēja ietekmēt procesus, kas dotu pozitīvus rezultātus un apmierinātu izvirzītās prasības. Ja cilvēki jūt, ka viņus izmanto ekonomiskā situācija, kuras labā tie strādā; politiskā sistēma par ko tie balso, viņus ignorē; un tie tiek izslēgti vai diskriminēti no sabiedrības, savas rases, dzimuma vai seksuālās piederības dēļ. Rodas situācija, kad tā vietā, lai cīnītos, cilvēki izvēlas izejas situāciju, un neiesaistās nekādās aktivitātēs. Tādēļ šī atbildība jāuzņemas valdībai- tai ir jānodrošina apstākļi, kas garantē gan

³² Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press P. 26.-27.

iedzīvotāju iesaistīšanos pilsoniskajā sabiedrībā, gan dažādu grupu līdzsvarotu darbošanos tajā.³³ Svarīgi šajā situācija atrast vidusceļu- sniegt sabiedrībai atbalstu, tā radot cilvēkos ticību tam, ka ar savu darbību tie spēj ietekmēt lēmumus un procesus. Tajā pat laikā neradīt pārlietu lielu pārliecinātību, un sajūtu, ka pilsoniskā sabiedrība ir gudrāka un rīkoties spējīgāka par pašu valdību. Ja sabiedrība sajūt sevi kā pārāku spēku pār valdību, tad šāda veida valsts pārvalde nav spējīga tālāk darboties. Lielākoties tā gūst neuzticību no sabiedrības puses, kā rezultātā tai nākas atkāpties.

1.3. Sabiedrības pozitīvā ietekme uz ekonomiskajiem procesiem

Veiksmīga sociālekonomiskā attīstība tiek saistīta ne tikai ar demokrātijas saglabāšanu, bet arī ar tās stabilitāti. Pēc Larija Daimonda (Larry Daimond) veiktajiem pētījumiem, autors apgalvo- jo labāk nodrošināti valsts iedzīvotāji, jo vairāk tie interesējas, sasniedz un uztur demokrātisko sistēmu.³⁴ Turklāt, jo demokrātiskāks režīms, jo mazāk ienākumu sadalījums ir atkarīgs no ekonomiskajām struktūrām, un, jo vairāk tas ir atkarīgs no pilsoņiem.³⁵ Tas notiek tāpēc, ka ekonomiskajai attīstībai ir ietekme uz pilsoniskās sabiedrības struktūru. Jo ekonomiski attīstītāka valsts, jo augstāks izglītības līmenis, jo arī nobriedušāks un informētāks elektorāts.³⁶ Tāpat arī darbā „Pilsoniskās Sabiedrības Vājums Post- komunistiskajā Eiropā” (“Weakness of Civil Society in Post Communist Europe”) tika skatīts Krievijas piemērs, kur vājā pilsoniskā sabiedrība, jo īpaši pēc komunisma sabrukuma, bija tādēļ, ka sliktais ekonomiskais klimats lika cilvēkiem uztraukties par pamatnepieciešamību nodrošināšanu. Šī iemesla dēļ nav vērts no pilsoņiem gaidīt, ka viņi labprātīgi meklēs un iesaistīsies organizācijās un asociācijās.³⁷ Šāds uzskats paredz to, ka valsts iedzīvotājiem ir jāsasniedz noteikts labklājības līmenis, un tikai tad tie sāks iesaistīties pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs.

Apskatot dažādu literatūru un dažādu autoru pētījumus, nākas secināt, ka pastāv viedokļu atšķirības starp uzskatu par to, kāda ir ekonomiskās attīstības un pilsoniskās sabiedrības mijiedarbība. Ja Larijs Daimonds apgalvoja, ka stipras pilsoniskās sabiedrības un veiksmīgas demokrātijas priekšnoteikums ir ekonomiskā izaugsme, tad autors Roberts Patnams (Robert Patnam), izpētot situāciju Itālijā, nonāk pie secinājuma- jo spēcīgāka pilsoniskā sabiedrība, jo arī

³³ Edwards Michael, *Civil Society*, Polity Press, Cambridge, 2004, P. 88.- 89.

³⁴ Smith B, *Sustainable Local Democracy*, *Public Administration and Development*, 2006, vol.16, no 165, P. 163- 178

³⁵ Dahl Robert, *Dilemmas of Pluralist Democracy*; *Autonomy vs. Control*, New Haven and London Yale Press, 1982, P. 122

³⁶ Beetham David, Boyle Kevin, *Introducing Democracy*; *80 Questions and Answers*, Polity Press, 1995, P. 113

³⁷ Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press, 2003, P. 17- 18

valsts straujāk attīstās ekonomiskā ziņā. Tāpat arī Marks Hovards, balstoties uz Patnama pētījumu, analizē situāciju post-komunisma valstīs un nonāk pie identiska secinājuma.

Roberts Patnams darbā „Padarīt Demokrātiju Darbotiespējīgu” (“Making Democracy Work”) pēta situāciju starp diviem Itālijas reģioniem. Darba sākumā autors izklāsta citu pētnieku viedokli, ka ekonomiskā attīstība ir viens no noteicošajiem faktoriem stipras pilsoniskās sabiedrības pastāvēšanai. Pamatojums šim apgalvojumam ir tāds, ka trūcīgam cilvēkam nav nedz līdzekļu, nedz laika, lai veltītu sevi pilsoniskajām aktivitātēm. Tomēr tālākajā darbā autors oponē šim viedoklim, un, balstoties uz pētījumiem Itālijā, izvirza apgalvojumu, ka ekonomiskie procesi neietekmē pilsonisko sabiedrību. Tieši otrādi, pilsoniskā sabiedrība ir tā, kas izmaina ekonomisko situāciju. Par pamatojumu tam ņem to, ka pilsoniskās atšķirības starp dienvidu un ziemeļu Itāliju gandrīz simts gadu laikā nav mainījušās, toties ekonomiskās gan. Mūsdienīgu Itālijā pilsoniskā sabiedrība tiek cieši saistīta ar sociālo un ekonomisko attīstību. Runājot vispārīgā reģioni, kuros ir spēcīga pilsoniskā sabiedrība ir arī veselīgi, labklājīgi un industriāli.³⁸ Pilsoniskie reģioni tādi nav kļuvuši tāpēc, ka tur ir bijis augsts labklājības līmenis, bet laika gaitā tie paliek arvien pilsoniskāki. Šis fakts nesakrīt ar apgalvojumu, ka pilsoniskās iesaistīšanās priekšnoteikums ir pilsoņu turība.³⁹ Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanās ir atkarīga no tā, ka jau iepriekš šajās teritorijās vienībās ir pastāvējusi pietiekami augsta cilvēku organizatoriskā līdzdalība.

Politikas pētnieki apgalvo, ka stabilas un demokrātiskas valdības pastāvēšanai ir nepieciešamas sociālās un ekonomiskās izmaiņas jeb sociālekonomiskā modernizācija.⁴⁰ Mūsdienās daudzu pētnieku prātus nodarbina jautājums, kā ekonomiskā izaugsme ir saistāma ar tautas attīstību. Mūsdienīgu ekonomika uzsver to, ka svarīgi ir “investēt cilvēkā”, tas ir, pilnveidot viņa zināšanas, kompetenci, attīstīt prasmes un spējas, kā rezultātā paaugstinās darba produktivitāte un notiek ekonomiskā izaugsme. Šī parādība tiek skaidrota ar piemēru, ka attīstītās valstīs vienmēr ekonomiskā ziņā ir priekšā attīstības valstīm, jo attīstītās valstīs daudz vairāk investē zinātnē, tā nodrošinot spēcīgu sociālo kapitālu un straujāku izaugsmi. Turpretim attīstības valstīs investē kapitālā, pārņemot zinātnes sasniegumus no attīstītajām valstīm.⁴¹ Tāpat arī var saistīt

³⁸ Putnam Robert, *Making Democracy Work*; Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press, 1992, P. 152

³⁹ Paul Hill Ronald, Felice William, Ainscough Thomas, *Journal of Macromarketing, International Human Rights and Consumer Quality of Life: An Ethical Perspective*, Dec 2007; vol. 27, P. 111

⁴⁰ Putnam Robert, *Making Democracy Work*; Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press, 1992, P. 84

⁴¹ Prakash Pradhan Jaya, Abraham Vinoj, *Soath Asia Economic Journal, Does Human Development Policy Matter for Economic Growth? Evidence from Indian States*, mar., 2002, vol.3, P. 77-78

ekonomisko un pilsonisko attīstību- jo spēcīgāka un aktīvāka pilsoniskā sabiedrība, jo arī darbojoties ekonomiskā sfērā tā panāk būtiskākas izmaiņas.

Vispirms der atzīmēt, ka ienākumi netiek skatīti kā sociālekonomiskās attīstības rādītājs, jo nepastāv tieša sakarība starp ienākumu pieaugumu un sabiedrības attīstību. Iedzīvotāju ienākumi ir kā līdzeklis darbības veikšanai, nevis kā rezultāts kādai darbībai, piemēram, ienākumi var tikt tērēti medicīnā- veselības aprūpei, bet tajā pašā laikā tos var iztērēt arī narkotiku iegādei. Tādēļ sabiedrības labklājība un attīstība ir atkarīga no tā, kā šie līdzekļi tiek iztērēti, nevis no tā, cik vispār šo līdzekļu ir.⁴² Balstoties uz šādu apgalvojumu, nākas secināt, ka lielā mērā iedzīvotāju dzīves kvalitāte ir atkarīga no tā, kādu viņi paši to veido un kādas vērtības pastāv sabiedrībā, kurās šie indivīdi atrodas.

Roberts Patnams darbā („Spēlējot Boulingu Viens”) “Bowling Alone” apskata un analizē ienākumu ietekmi individuālā līmenī, apskatot situāciju, kad uz indivīdu tiek izdarīts materiāls spiediens. Pasliktinoties ekonomiskajiem apstākļiem, arī indivīda intereses sašaurinās līdz personīgo un ģimenes vajadzību nodrošināšanai. Tomēr, kā skaidro Patnams- pētījuma rezultāti pierāda to, ka nevis ienākumu samazināšanās vai darba dienas paildzināšanās samazina pilsoniskās sabiedrības aktivitāti, bet gan, tas, ka šo procesu ietekmē pilsoņi jūtās finansiāli nomākti. Nomāktība rada atrunas no iesaistīšanās pilsoniskajās aktivitātēs. Finansiālā sasprindzinājuma un līdzekļu trūkuma gadījumā iedzīvotājiem nākas ņemt kredītu vai iedzīvoties parādos, līdz ar to palielinās stress, samazinās pārliecība par sevi, savām spējām un nākotni. Šāda nedrošības sajūta rada nomāktību, kas turpinās kā pilsoniskās aktivitātes samazināšanās.⁴³ Savā darbā autors arī atzīmē to, ka aizņemtība darbā noteikti nav tas faktors, kas samazina pilsoniskās aktivitātes. Tieši pretēji- jo cilvēks vairāk laika pavada darba vietā, tas tiekas ar pēc iespējas vairāk un dažādiem cilvēkiem. Rezultātā iesaistīšanās sabiedriskajās aktivitātēs indivīdam ir neizbēgama un pat biežāka nekā tiem, kuriem ir mazāk darba un vairāk brīvā laika.⁴⁴ Vadoties pēc autora apgalvojuma, izriet secinājums, ka, cilvēks, kurš lielāku sava laika daļu velta darbam, arī vairāk iesaistās pilsoniskajā sabiedrībā. Turklāt zems ienākumu līmenis ir viens no nosacījumiem, kādēļ indivīdi reizēm meklē papildus darbavietas.

Ienākumi un labklājība šajā gadījumā tiek skatīta kā iedzīvotāju apmierinātība ar saviem dzīves apstākļiem. Šāda veida pētījumos parasti cilvēkiem tiek uzdots jautājums vai viņi ir apmierināti

⁴² Doessel P., Gounder Rukmani, *Theory and Measurement of Living Levels: Some Empirical Results for the Human Development Index*, Journal of International Development: Vol. 6, No. 4, 1994, P. 422

⁴³ Putnam Robert, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, 2000, P. 193

⁴⁴ Turpat

ar savu pašreizējo ekonomisko situāciju. Labklājību iespējams arī mērīt, nosakot cik augstu sabiedrībā tiek skatītas post materiālistiskās vērtības. Bagātās sabiedrībās cilvēku pasaules skatījums atšķiras no tā, kāds tas ir nabadzīgās sabiedrībās. Tas skar gan politiskās, sociālās, reliģiskās un citas pārlicības. Šo apstākli skata caur to, ka pastāv atšķirības vērtības-tradicionālās pret laicīgi racionālajām, un izdzīvošanas pret pašizteikšanās vērtībām.⁴⁵ Praktiski, labklājība ir tā, kas nošķir materiālistiskās vērtības no post materiālistiskajām. Sabiedrība, kura ir materiālistiski nodrošināta, pievērš lielāku uzmanību tādām vērtībām kā ģimene, reliģija, turpretim sabiedrība, kurā dominē materiālās vērtības, lielāka uzmanība tiek pievērsta darbavietai, cilvēkiem, kas ir apkārt u.c.

Tomēr pastāv arī citi atsevišķi faktori, kas ietekmē iedzīvotāju ienākumus un atstāj ietekmi uz pilsonisko sabiedrību. Kā vienu no tiem var minēt inflāciju. Inflācijas rezultātā cilvēki jūtas ekonomiski nedroši, tāpēc par prioritāti izvirza materiālās vērtības. Pētījumā pierādīts, ka katra jaunā paaudze ir arvien mazāk materiāla, nekā iepriekšējā. To saistot ar badu, kas paaudzēm bija jāpiedzīvo I pasaules kara laikā, Lielo Depresiju pēc II pasaules kara. Mūsdienu jaunā paaudze jau ir dzimusi un aug attīstītās labklājības valstīs.⁴⁶ No tā arī izriet, ka valstīs ar augstu labklājības līmeni, cilvēki mazāk saskaras un pamazām aizmirst materiālistiskas vērtības, kas vēl pirms gadsimta, šo pašu valstu iedzīvotājiem, bija ļoti nozīmīgas. Tāpēc mūsdienās rietumu demokrātijās inflācija tiek uzskatīta par tiešu iznākumu sliktai valdības darbībai. Parasti valdība inflāciju izmanto kā atbildi uz saspringumu, kas rodas ekonomiskās izaugsmes laikā un, ja sabiedrība nav gatava tai stāties pretī, tad tā pieņem inflāciju kā labāko risinājumu. Tajā pašā laikā, inflācija ir tas avots, kas saasina konfliktus un samazina sabiedrības un tajā izveidojušos grupu spēju darboties.⁴⁷ Līdz ar to var secināt, ka, ja valstī ir spēcīga inflācija, tad šis faktors nevis vājina pilsonisko sabiedrību, bet tieši pretēji - tas parāda cik pilsoniskā sabiedrība patiesībā ir vāja.

Kā otru iedzīvotāju ienākumu un labklājību ietekmējošo faktoru var skatīt IKP. R. Patnams darbā "Making Democracy Work" atzīmē to, ka valsts nacionālais kopprodukts ir viens no galvenajiem izskaidrojošajiem mainīgajiem. Labklājība atvieglo gan privātās grūtības-dzīvesvietas nodrošinājumu, veselības aprūpi, gan arī uzlabo publiskos pakalpojumus, kā, piemēram, izglītības iegūšanu, un veicina sociālo pielāgošanos. Ekonomiskā izaugsme palielina

⁴⁵ Inglehard Ronald, Welzel Cristian, *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*, Cambridge University Press, 2005, P. 100

⁴⁶ Turpat, P. 102

⁴⁷ Crozier Michael, Huntington Samuel, Watanuki Joji, *The Crisis of Democracy; Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*, New York University Press, 1975, P. 37

vidusmēra iedzīvotāju skaitu, kas ir pamats stiprai un ilgtspējīgai demokrātijai.⁴⁸ Jo lielāks vidusmēra iedzīvotāju skaits, jo egalitārāka sabiedrība, kas savukārt ir priekšnoteikums tam, ka indivīdi atbalsta vienlīdzību un rūpējas par sabiedrības struktūrām, kas ir nonākušas nelabvēlīgos apstākļos.

Pētījums, kas tika veikts Marka Hovarda darbā „Pilsoniskās Sabiedrības Vājums Post-Komunistiskajā Eiropā” („The Weakness of Civil Society in Post- Communist Europe”), autors izdala triju valstu grupas pēc to IKP uz vienu iedzīvotāju un salīdzina to ar organizāciju skaitu. Šajā dalījumā, ar atsevišķiem izņēmumiem, skaidri iezīmējas saistība starp IKP un pilsonisko organizāciju skaitu. (Skatīt tabulu Nr.1.) Valstu grupā, kas ir ar augstiem ienākumiem, ir arī lielāka pilsoniskā līdzdalība, vidējo ienākumu grupā šī līdzdalība ir zemāka un grupā ar zemiem ienākumiem, tā ir viszemākā. Līdz ar to autors pierāda iepriekš izvirzīto hipotēzi, ka ekonomiskās augšupejas priekšnoteikums ir organizatoriskā līdzdalība.⁴⁹ Te der atzīmēt, ka šis pētījums ir veikts, balstoties uz Roberta Patnama darbiem “Making Democracy Work”, “Bowling Alone” un “The American Prospect”, kuros Patnams izpētot situāciju ASV un Itālijā, jau skaidri norāda uz to, ka augšupejoša ekonomika ir pateicoties stiprai pilsoniskajai sabiedrībai. Lai to pierādītu, autors pētījumā par Itāliju salīdzināja divus Itālijas reģionus, kas sākotnēji bija diezgan līdzīgi. Tajos bija aptuveni līdzīgi lauksaimniecībā un rūpniecībā nodarbināto skaits, šie reģioni nebija bagātākie un tajos bija augsta bērnu mirstība. Atšķirība starp šiem reģioniem bija faktā, ka Ziemeļitālijas reģions gan mūsdienās, gan arī gadsimtu atpakaļ izcēlās ar ļoti spēcīgu un aktīvu pilsonisko sabiedrību, turpretim, Dienviditālijas reģiona pilsoniskā sabiedrība bija un ir sadrumstalota, kūtra un neaktīva. Periodā no 1901. gada līdz 1977. gadam Ziemeļitālijas reģions dubultoja rūpniecībā nodarbināto skaitu un pacēlās IKP uz vienu iedzīvotāju ziņā no 45 uz 17 vietu, tā kļūdamas par vienu no visstraujāk attīstītajiem reģioniem gan Itālijā, gan Eiropā. Turpretim Dienviditālijas reģions bija vienīgais, kurā rūpniecībā nodarbināto skaits šajā laika posmā samazinājās, kā arī reģions pēc IKP uz vienu iedzīvotāju palika pēdējā vietā, un pēc statistikas, bija viens no nabadzīgākajiem Itālijas reģioniem.⁵⁰ Kā apgalvo autors, plaisa starp Ziemeļu un Dienvidu ekonomisko attīstību brīžiem mazinājās, brīžiem atkal palielinājās un nostādījās pretēji. Turpretim kulturālo plaisu ir grūti izmērīt, tomēr kopumā ir redzams tas, ka visos laikos dienvidi ir bijuši pilsoniskāki nekā

⁴⁸ Putnam Robert, *Making Democracy Work*; Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press, 1992, P. 84

⁴⁹ Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist Europe*, Cambridge University Press P. 74-76

⁵⁰ Putnam Robert, *Making Democracy Work*; Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press, 1992, P. 154

ziemeļi.⁵¹ Balstoties uz šo pētījumu, arī daudzi citi autori izvirza līdzīgus pieņēmumus, ko apskata savos darbos un analizē pēc līdzīga parauga, kā to darīja Patnams.

1. tabula

Ekonomiskās labklājības un organizatoriskās līdzdalības salīdzinājums.

Valsts	IKP uz 1 iedzīvotāju (1997 ASV \$)	Organizatoriskā līdzdalība uz 1 iedzīvotāju
<i>augstu ienākumu grupa</i>	22,5	2,19
ASV	30,2	3,59
Norvēģija	27,4	2,47
Japāna	24,5	0,92
Austrum Vācija	18,72	1,44
Spānija	16,4	1,39
<i>vidējo ienākumu grupa</i>	9,889	1,49
Dienvidkoreja	13,7	2,44
Slovēnija	10	1,3
Slovākija	8,6	1,12
<i>zemu ienākumu grupa</i>	4,128	1,15
Igaunija	6,45	0,64
Dienvidāfrika	6,2	3,07

Pēc Roberta Patnama pētījumā gūtajiem rezultātiem vadās liela daļa pētnieku. Lai arī šajā pētījumā tiek diezgan precīzi parādīta likumsakarība starp valsts ekonomisko attīstību un pilsoniskās sabiedrības aktivitāti, tomēr vēl joprojām pastāv atsevišķas valstis, kas darbojas kā izņēmums. Līdz ar to ir jāmeklē arī citas alternatīvas un izskaidrojumi valsts ekonomiskajai augšupejai. Aktīva pilsoniskā sabiedrība var būt kā viena, būtiska sastāvdaļa, lai sasniegtu šo mērķi, bet tā nevar būt pamatā valsts labklājībai un ekonomiskajai izaugsmei.

⁵¹ Putnam Robert, *Making Democracy Work*; Civic Traditions in Modern Italy, Princeton University Press, 1992, P. 154

1.4. Pilsoniskās sabiedrības negatīvie aspekti

Daudzi autori, kas raksta par pilsonisko sabiedrību, pārstāv kopīgu viedokli- tas ir pieņēmums, ka pilsoniskajai sabiedrībai ir labumu nesoša ietekme. Lielai daļai cilvēku, šis jēdziens asociējas ar mierpilnu morālu un ideālistisku sabiedrību, kas ir pretējs termins „necivilizēta sabiedrība.”⁵² Šāds uzskats rodas, jo netiek aplūkotas pilsoniskās sabiedrības nestās negatīvās sekas vai traucējošie procesi. Ne vienmēr aktīva pilsoniskā sabiedrība spēj uzlabot valsts ekonomiskos, sociālos un kulturālos procesus. Bieži vien tā ir kā apgrūtinājums valsts aparātam.

Lai arī dominējošs ir uzskats par to, ka pilsoniskās aktivitātes ir atbalstāmas, jo tās veicina sabiedrības labklājības celšanos, tomēr būtiski ir atzīmēt arī to, ka bieži vien pilsoniskā sabiedrība ar savu darbību traucē veiksmīgas politikas īstenošanu. Viena no kritikām ir tāda, ka pilsoniskā sabiedrība pati iedragā to, kas ir tās pamats- pilsoniskumu. Pilsoniskā sabiedrība darbojas tā, lai nodrošinātu kopēju labumu visai sabiedrībai, tamdēļ tiek aizmirsts pats indivīds, viņa paša vēlmes, ģimene, reliģiskā, sociālā piederība. Kā rezultātā arvien vairāk pieaug prasības no valdības, samazinās sabiedriskās autoritātes nozīme, pieaug narkotiku patēriņš, tiek pieļauts homoseksuālisms, veicināti publiskā sektora darbinieku streiki. Visas šīs pilsoniskās sabiedrības izcīnītās brīvības rada anti- pilsonisku sabiedrību.⁵³ Tas rodas tādēļ, ka pilsoniskā sabiedrība cīnoties par demokrātisko vērtību paplašināšanu un nostiprināšanu, brīžiem pārspīlē ar prasībām. Rezultātā no pozitīvi uzskatāmiem mērķiem var rasties visatļautība.

Gadījumos kad organizācijas ir spēcīgas, un tām spēj izdarīt spiedienu uz politikas veidotājiem, var rasties situācijā, kurā tiek kavēta lēmumu pieņemšana. Kā piemēru var minēt, to, ka nereti, valdībai nākas pieņemt sabiedrībā nepopulārus lēmumus, kas ilgākā laika perspektīvā, tai nesīs labumu. Tomēr, ja nevalstiskais sektors ir pietiekami spēcīgs, tas var apturēt, vai pat nepieļaut šāda lēmuma pieņemšanu un realizāciju. Tāpat arī nelabvēlīga situācija ir gadījumos, kad spēcīgas pilsoniskās sabiedrības rezultātā, tā spēj organizēties dažādām aktivitātēm. Izplatīti gadījumi ir, ja kādas profesijas pārstāvji uzsāk streikus, pieprasot paaugstināt algas. Ja šai grupai šādi rīkojoties izdodas panākt, lai prasība tiktu izpildīta, tad tas kalpo kā labās prakses piemērs arī citiem. Rezultātā var izveidoties situācija, kurā streiko daudzu profesiju pārstāvji, pieprasot paaugstināt darba samaksu. Tas ne tikai traucē pārējai sabiedrībai, bet gan rada situāciju, kurā nav iespējams pieņemt lēmumu, kas būtu labvēlīgs visām iesaistītajām pusēm.

⁵² Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press P. 42

⁵³ Keane John, *Civil Society, Uncivil Society*, Polity Press, 1998, P. 114

Svarīgi ir nošķirt gadījumus, kad valstij ir raksturīgs plurālistiskais attiecību modelis ar interešu grupām, un kad konservatīvais. Abi šie gadījumi dod gan pozitīvas iezīmes, gan negatīvos aspektus. Viens no apgalvojumiem pārstāv ideju par to, ka interešu grupas izdara spiedienu, lai ar jebkādiem līdzekļiem panāktu sabiedrības, un tajā esošo indivīdu labklājību. Šāds uzskats ir pretrunā ar izplatīto pieņēmumu, ka interešu grupas darbojas, lai panāktu saskaņotu, miermīlīgu un demokrātisku sabiedrību.⁵⁴ No tā var secināt, ka rajonos, kur spēcīga pilsoniskā sabiedrība ir arī labāk attīstīts ekonomiskais stāvoklis. Tomēr šī sabiedrība ir vairāk vērsta uz pašlabuma gūšanu, ambicioza un egoistiska. Turklāt, ņemot vērā, kolektīvas darbošanās definīciju- kopienā katrs indivīds darbojas visas grupas interesēs tikai tiktāl, kamēr šīs intereses pārklājas ar viņa paša interesēm. Kad šāds stāvoklis izbeidzas sākas atsevišķo interešu konflikti. No tā izriet, ka grupas, kas ir orientētas uz ekonomiskā labuma gūšanu, savu mērķi ir definējušas skaidrāk un konkrētāk, līdz ar ko, iesaistītie indivīdi darbojas krietni saskaņotāk un sasniedz plānoto. Atšķirībā no tām grupām, kuru mērķis ir sabiedrības harmonizēšana, vai demokrātijas celšana. Šāda veida ieceres ir neskaidras, turklāt katrs indivīds tās var izprast savādāk, līdz ar ko ātrāk arī sākas konflikti grupu iekšienē. Tātad pēc analogijas, grupas, reģioni, kuri ir ekonomiski attīstītāki, cilvēku ziņā ir vairāk orientēti uz pašlabumu, nevis sabiedrisko labumu.

Kā būtiskākā pilsoniskās sabiedrības sastāvdaļa, kam ir arī viena no lielākajām ietekmēt uz politiskajiem procesiem ir nevalstiskās organizācijas. Lai arī nevalstiskās organizācijas bieži tiek uzskatītas kā sabiedrības labklājības veicinātājas, tomēr ne vienmēr tas tā ir. Pārlietu liels NVO daudzums, vai arī organizāciju lielā kapacitāte, var radīt negatīvas sekas. Piemēram, attīstības valstīs liels skaits NVO, var traucēt, lai sasniegtu pieejamu, pārskatāmu un atgriezenisku politisko sistēmu un politiskās līdzdalības nostiprināšanos. Tas saistāms ar to, ka ir divi veidi kā NVO funkcionē. Viens ir, tā sauktā, 'sabiedrības mobilizācija,' šajā gadījumā NVO pievēršas sociālo, izglītības, kolektīvas darbības nodrošināšanā. Otrs veids ir 'pakalpojumu piegāde'- NVO darbojas kā „pakalpojumu piegādātājs nabadzīgiem pircējiem”, nevis kā kolektīvās darbības koordinators.⁵⁵ Tieši pēdējais rada problēmas demokrātiskas vides nostiprināšanā ar NVO palīdzību. Tomēr, tas nav izskaidrojams tikai kā organizāciju vājums. Parasti tas ir tamdēļ, ka vietējais, sociāli politiskais klimats ir negatīvi noskaņots pret pilsoniskajām aktivitātēm. Rezultātā, lai NVO netiktu apdraudēta pastāvēšana, tās izstrādā politiku, kas ir orientēta uz pakalpojumu piegādi. Bieži vien tiek uzskatīts, ka NVO realizē šāda veida politiku, jo tās ir

⁵⁴ Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambridge University Press, 2003, P. 44

⁵⁵ Rahman Sabeel, *Journal of Developing Societies, Development, Democracy and the NGO Sector; Theory and Evidence from the Bangladesh*, Vol. 22, Nr. 4, 2006, P. 452

atkarīgas no rietumu 'donor- organizācijām.'⁵⁶ Šāda situācija lielākoties ir novērojama valstīs, kurās demokrātiskās vērtības vēl nav nostiprinājušās. Paši politiskie spēki, šīs organizācijas vairāk uzlūko kā konkurentus un traucēkli.

Tas atspoguļojas arī pilsoniskās sabiedrības sektoru sadalījumā. Cilvēktiesību un demokrātiju atbalstošas grupas, sieviešu tiesību aizstāvēšanas grupas, darba un strādnieku aizstāvības grupas, vides aktīvistu grupas, ētikas un nacionālās aizstāvības grupas un sabiedrības labklājības NVO. Tieši sabiedrības labklājības NVO ir kopskaitā lielākais sektors, kas rūpējas par pakalpojumu piegādi dažādām nelabvēlīgām grupām.⁵⁷ Šāda veida sadalījums raksturīgs attīstības valstīm, kas savukārt ir saistāms ar jau iepriekšminēto sociāli politiskā klimata nelabvēlību pret pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm.

Lai arī pētījumos ir pierādīts, ka stipra pilsoniskā sabiedrība, kurā dalību ņem aktīvas nevalstiskās organizācijas, ir priekšnoteikums valsts ekonomiskajai attīstībai. Tomēr der atzīmēt arī to, ka šīs organizācijas ne vienmēr darbojas tā, lai panāktu vispārēja labuma gūšanu. Ir gadījumi, kad sasniedzot kādu šauru mērķi tās pārtrauc savu darbību, līdzīgi notiek arī, ja grupas iekšienē rodas konflikts. Tāpat ir atsevišķas situācijas, kad valdība nevalstisko sektoru vēl joprojām uzskata par konkurentiem, rezultātā laiks, kas varētu tikt veltīts meklējot kompromisu starp sabiedrības vēlmēm un valdības uzstādījumiem, tiek tērēts, lai nevalstisko sektoru padarītu pēc iespējas mazāk ietekmīgu.

⁵⁶ Rahman Sabeel, *Journal of Developing Societies, Development, Democracy and the NGO Sector; Theory and Evidence from the Bangladesh*, Vol. 22, Nr. 4, 2006,

⁵⁷ Uhlin Anders, *Post-Soviet Civil society; Democratization in Russia and the Baltic States*, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2006, P. 65

2. Interēšu Grupu ietekme uz Latvijas reģionu ekonomisko attīstību

Latvijas reģionu attīstības tendences ir visai atšķirīgas. Rīgas reģions izceļas ar augstiem rādītājiem ekonomikas, izglītības un sabiedrības kultūras ziņā, turpretim Latgale ir viens no vājākajiem reģioniem Eiropā. Teorijā aplūkots materiāls paredz to, ka pastāv saikne starp iedzīvotāju pilsonisko aktivitāti un ekonomisko attīstību. Nodaļā autore aplūko reģionu iedzīvotāju un teritoriālos rādītājus, kā arī veic datu salīdzināšanu starp reģioniem analizējot to augšupejas atšķirības un saikni ar dibinātām nevalstiskajām un sabiedriskajām organizācijām.

2.1. Vispārējs Latvijas NVO un ekonomikas raksturojums

Lai analizētu Latvijas reģionu interešu grupu ietekmi uz šo reģionu ekonomisko attīstību, būtiski ir noskaidrot atsevišķus fona apstākļus, kas ietekmē Latvijas pilsonisko sabiedrību. Izglītības un zinātnes nozare, jauno tehnoloģiju, interneta izmantošana, kultūras nozīme, bijušo režīmu ietekmē radušies sabiedrības uzskati un vērtības.

Veids kā valsts attiecas pret interešu grupām būtiski ietekmē to tālāko darbību. Kā jau iepriekš apskatīts- pastāv divi attieksmes veidi- plurālistiskais un neokorporatīvais. Plurālistiskajam modelim raksturīgās iezīmes ir: interešu grupas izvirza prasības valstij, visi sabiedrības sektori tiek pārstāvēti interešu grupu robežās, kuras savstarpēji konkurē, bet nepārņem monopola stāvokli.⁵⁸ Latvijas gadījumā valsts nav noteikusi prioritārās interešu grupas, ar kurām tā vēlas sadarboties. Turklāt, intereses tiek pārstāvētas dažādās jomās, interešu grupas lielākoties darbojas vietējā vai pašvaldību līmenī.

Latvija ir Post- padomju valsts, līdz ar to, daļa iedzīvotāju ir piedzīvojuši totalitāri-komunistisko režīmu un tā varas izpildījumu. Bijusī režīma ietekme vel joprojām jūtama šajās valstīs, jo aptuveni 50 %⁵⁹ iedzīvotāji ir dzimuši laikā, kad vel pastāvējis iepriekšējais režīms. Šiem cilvēkiem liela daļa uzskatu un pieredzes ir veidojusies tieši uz totalitāri komunistiskā režīma bāzes. Viens no ietekmes veidiem, kas tiek minēts saistībā ar Austrumeiropas valstīm, ir zemais uzticēšanās līmenis starp cilvēkiem. 2007. gadā veiktajā pētījumā par cilvēkkapitālu Latvijā apgalvojumam: „Vairākums cilvēku palīdz viens otram risināt ikdienas problēmas.” Tikai 33 %

⁵⁸ Grakham K. Wilson, Edited by Gillian Peele, *Interest Groups*, Comparative Politics, Oxford, England, 1990, P. 35

⁵⁹ Latvijas Statistika, 4-11. *Iedzīvotāju Dzimuma un Vecuma Struktūra Gada Sākumā*, (Skatīts: 01.05.2009.)
Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

ir atbildējuši apstiprinoši, 57 %- noliedzoši.⁶⁰ Zema uzticēšanās starp cilvēkiem apgrūtina apstākļus interešu grupu izveidošanai un nodibināšanai, jo viens no veiksmīgas NVO priekšnoteikumiem ir labi organizēta un saliedēta komanda, kurā cilvēki savstarpēji uzticas un ir ieinteresēti piesaistīt jaunus indivīdus.

Tāpat, Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas nekur nepiedalās vai nav nevienas NVO biedrs, ir diezgan liels. Vadoties pēc SKDS pētījumiem- 1998. gadā 80 % no iedzīvotājiem bija neaktīvi. 2003. gadā tādi bija 53 %. 2004. g. un 2006. gadā vērojams neaktīvo iedzīvotāju pieaugums līdz 67 %, bet 2007. gadā šis skaits atkal samazinās un sastāda 62 %.⁶¹ Statistikas dati parāda to, ka aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju neiesaistās pilsoniskās aktivitātēs. Ņemot vērā teorijā pierādīto- mazaktīva pilsoniskā sabiedrība var būt dažādu iemeslu dēļ. Tam par iemeslu var būt iedzīvotāju nomāktība, kas radusies materiālu grūtību rezultātā, iepriekšējā režīma mantojums, iedzīvotāju savstarpējā neuzticēšanās.

Mūsdienās liela nozīme ir ātrai informācijas apmaiņai. Pēdējā desmitgadē strauji attīstījusies informācijas nodošana un sakaru uzturēšana caur internetu, publicējot šo informāciju attiecīgajās interneta mājas lapās vai izsūtot e- pastu. Tomēr ne visi māk izmantot interneta pieejamās iespējas. Turklāt vēl 2004. gadā interneta pieejamība Latvijas reģionos bija visai zema- internets bija pieejams vidēji 14,7 % teritorijas. Līdz 2007. gadam šis rādītājs pamazām pieauga līdz 50,5%.⁶² Tāpat arī ņemot vērā sākotnēji zemo rādītāju interneta pieejamībai 2004. gadā iedzīvotāji, kas regulāri lieto internetu bija 27,3 % un 2007. gadā 52,2 %.⁶³ Lai arī šis rādītājs ir krietni pieaudzis, pateicoties straujai jauno tehnoloģiju ieviešanai, tomēr statistiski aptuveni pusei Latvijas iedzīvotāju nav pieejas internetam, vai arī nav prasmes to izmantot.

Latvijas pilsoniskās sabiedrības aizsākumi vērojami no 1991. gada. Veidojot nelielas sabiedriskā labuma organizācijas un attīstot nevalstisko sektoru, līdz mūsdienām ir attīstījies diezgan liels skaits šāda veida organizāciju. Nevalstiskais sektors kopš 1991. gada, kad tajā darbojās

⁶⁰ Latvija Pārskats Par Tautas attīstību 2006/2007., *Cilvēkkapitāls: Mans Zelts ir Mana Tauta?*, Gaiv. Red. Aija Zobena, Rīga: LU sociālo un Politisko Pētījumu Institūts, 2007, 53. lpp.

⁶¹ Informatīvais Ziņojums Par Valsts Programmas „*Pilsoniskās Sabiedrības Stiprināšana. 2005.- 2009. gads.*” Īstenošanu; Laika Posms 2006. gada 1. septembris līdz 2007. gada 31. augusts. (Skatīts 11.05.2009.) Pieejams: www.integracija.gov.lv/doc_up/IUMSILZino_280208.doc

⁶² Latvijas statistika, 19.-2. *Datoru/Interneta Pieejamība Latvijas Reģionos Gada Sākumā (%)*, (Skatīts: 03.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

⁶³ Latvijas Statistika, 19.-4. *Iedzīvotāji, Kuri Lieto Datoru/Internetu Gada Sākumā*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

piecdesmit NVO, ir izaudzis līdz 12 021 NVO 2007. gadā.⁶⁴ Vidēji katru gadu NVO skaits pieaug par aptuveni tūkstoti. Lai arī liela daļa no tām darbojas vietējā pašvaldību līmenī, atsevišķas nevalstiskās organizācijas ir izveidojušās par spēcīgiem aktieriem valsts pārvaldes ietekmēšanai.

Tabula Nr.2

NVO skaita un IKP uz vienu iedzīvotāju izmaiņas no 1991.-2007. gadam.

Gads	IKP uz 1 iedz. Ls faktiskajās cenās	NVO skaits
1991	x	50
1992	x	69
1993	x	978
1994	x	1522
1995	1052	1974
1996	1273	2672
1997	1493	3262
1998	1648	3911
1999	1784	4583
2000	2002	5431
2001	2217	6182
2002	2462	6939
2003	2749	7704
2004	3214	8766
2005	3938	9571
2006	4882	10164
2007	6134	12021

Laika posmā no 2004. gada uz 2005. gadu visām sabiedriskā labuma organizācijām bija jāpārreģistrējas par biedrībām vai nodibinājumiem. Līdz ar to, daļa no organizācijām, kas nepārreģistrējās tiek uzskatīta par likvidētām. Pēc jaunpieņemtajiem noteikumiem par biedrību tiek uzskatīta brīvprātīga personu apvienība, kas izveidota, lai sasniegtu biedrības statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura.⁶⁵ Savukārt par nodibinājumu tiek uzskatīts fonds- mantas kopums, kas nodalīts konkrēta mērķa sasniegšanai, bet ne peļņas gūšanas nolūkā. Nodibinājumā nav biedru.⁶⁶ Biedrību un nodibinājumu ieviešanas sistēma ir gan sakārtojusi

⁶⁴ Īpašo Uzdevumu Ministrija Sabiedrības Integrācijas Lietās Sekretariāts, Informatīvais Ziņojums, Par Valsts Programmas, „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.-2009.gads” īstenošanu, laika posms: 2006.gada 1.septembris līdz 2007.gada 31.augusts.

⁶⁵ Latvijas Pilsoniskā Alianse, *NVO resursi, Biedrība*, (Skatīts: 04.04.2009.) Pieejams: <http://www.nvo.lv/recourse.php?lang=lv&id=55>

⁶⁶ Latvijas Pilsoniskā Alianse, *NVO resursi, Nodibinājums*, (Skatīts: 04.04.2009.) Pieejams: <http://www.nvo.lv/recourse.php?lang=lv&id=56>

organizāciju reģistrāciju, gan arī devusi iespēju apzināt, cik no organizācijām ir aktīvas un darboties spējīgas.

Tabula Nr.3.

NVO skaita uz 1000 iedzīvotājiem izmaiņas 2004. un 2007. gadā reģionos, un IKP uz vienu iedzīvotāju izmaiņas 1995., 2004., 2005. gadā reģionos

Reģions	IKP uz 1 iedz. Ls, 1995.g. faktiskās cenās	IKP uz 1 iedz. Ls, 2004.g. faktiskās cenās	NVO sk. 2004.g. uz 1000 iedz.	IKP uz 1 iedz. Ls, 2005. g. faktiskās cenās	NVO sk. 2007.g. uz 1000 iedz.
Rīgas reģ.	1488	5892	5,3	7114	7,1
Kurzeme	1147	2841	2,9	3118	4,9
Vidzeme	682	1916	2,8	2309	4,2
Zemgale	763	1662	2,1	2192	3,2
Latgale	709	1493	1,8	1910	2,8

Balstoties uz Roberta Patnama pētījumu, kurā autors apgalvo, ka ekonomiskās izaugsmes pamatā ir pilsoniskā sabiedrība, autore izveido salīdzinošu tabulu, kurā attēlots IKP uz vienu iedzīvotāju un NVO skaita izmaiņas (skatīt tabulu Nr.2). Kopš 1991. gada NVO skaits ir būtiski palielinājies, sākot no 50 nevalstiskajām organizācijām 1991. gadā, līdz 12 021 organizācijām 2007. gadā. Vislielākais IKP pieaugums, kā arī reģistrēto NVO skaits ir no 2006. gada uz 2007. gadu. No tā var secināt, ka ar katru gadu stiprinās gan pilsoniskā sabiedrība, gan uzlabojas ekonomiskā situācija. Tomēr grūti pateikt, cik šie procesi savā starpā ir cieši saistīti. Lai situāciju novērtētu objektīvāk, autore izveido salīdzinošu tabulu (skatīt tabulu Nr.3), kurā attēloti IKP uz vienu iedzīvotāju pa reģioniem un NVO skaits uz 1000 iedzīvotājiem reģionos. Tabulā diezgan skaidri iezīmējas saikne starp NVO skaitu un IKP uz vienu iedzīvotāju. Latgale ar zemāko NVO skaitu, ieņem arī zemāko vietu pēc IKP uz vienu iedzīvotāju. Kurzemes reģions ir otrajā vietā gan NVO, gan IKP uz vienu iedzīvotāju ziņā. Vislielākās atšķirības iezīmē Rīgas reģions ar vislielāko NVO skaitu un IKP uz vienu iedzīvotāju. Latgales un Vidzemes reģioni, ir salīdzināmi pēc pēdējās desmitgades statistikas datiem, jo IKP uz vienu iedzīvotāju atšķirība starp šiem reģioniem bija vismazākā. Latgalē šis rādītājs 1995. gadā bija 709 Ls, bet Vidzemē 682 Ls, uz doto brīdi situācija ir izmainījusies- Vidzeme IKP ziņā uz vienu iedzīvotāju apsteidz Latgali par aptuveni 300 Ls, un Latgalē ir 2,8 NVO uz cilvēku, bet Vidzemē 3,8. Šie rādītāji arī liecina par

to, ka reģions, kurā ir aktīvāka pilsoniskā sabiedrība arī ekonomiskā ziņā ir attīstītāks, jo sākotnēji abi šie reģioni bija vienādās situācijās pēc IKP rādītājiem.

Kā jau teorētiskajā literatūrā tika aplūkots- sabiedrība, kurā ir stiprāka pilsoniskā sabiedrība arī vairāk pievēršas post- materiālajām vērtībām stādot tās augstāk par materiālajām. Latvijā ir diezgan izteikta materiālo vērtību prioritāte. To var secināt pēc 2004. gadā veiktā pētījuma, kurā respondentiem tika uzdots jautājums- kādi ir nozīmīgākie faktori to dzīvesvietas izvēlē. Rezultātā, svarīgākie faktori bija iespēja atrast darbavietu, iespēja saņemt medicīniskos pakalpojumus, veikalu pieejamība un sabiedriskā transporta pieejamība. Ļoti mazs skaits respondentu par atbildi minēja bibliotēku pieejamību, pašvaldību darbu, iespēju attīstīt tūrismu un iespēju piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā pašvaldībā.⁶⁷ Šādas atbildes nepārprotami norāda uz to, ka vairumam Latvijas iedzīvotāju prioritāte ir nodrošināt savas materiālās pamatvajadzības, nepiegiežot būtisku uzmanību nemateriālajām vērtībām.

Stipras pilsoniskās sabiedrības priekšnoteikums ir indivīdu apziņa, ka viņi ar iesaistīšanos pilsoniskajās aktivitātēs var ietekmēt sabiedrībā notiekošo. Latvijā šis rādītājs ir diezgan zems, jo balstoties uz Pārskatu par tautas attīstību 2004/2005, uz jautājumu: ‘cik lielā mērā jūs varat ietekmēt savu materiālo labklājību?’ tikai 4 % atbildēja pārliecinoši, ka to spēj. Atbildes diezgan mazā mērā vai nemaz sniedz 64 %.⁶⁸ Tas liecina, ka iedzīvotājiem nav ticības tam, ka viņi spētu ko mainīt, apziņa, ka viņi nespēj ietekmēt savu materiālo labklājību, rada nedrošības sajūtu.⁶⁹ Par to arī liecina pētījums, kurā iedzīvotājiem tika sniegts apgalvojums: ‘es baidos pazaudēt darbu.’ Uz šo apgalvojumu apstiprinoši atbildēja vidēji 44 % respondentu un 37% no tiem sniedza atbildi- jo tiem būtu grūtības atrast līdzvērtīgu darbu.⁷⁰ Tāpēc svarīgi valstī ir radīt tādu vidi, kurā pilsoņi justos droši, aizsargāti un novērtēti.

Latvijas pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai katru gadu tiek pievērsta arvien lielāka vērība. Katru gadu pieaug valsts programmu īstenošanai piešķirtais finansējums.⁷¹ Tomēr balstoties uz iepriekš aplūkoto literatūru- līdzdalības pamats ir pašu cilvēku vēlme līdzdarboties, un ticība tam, ka viņi ar saviem spēkiem spēs ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu. Kamēr sabiedrībā

⁶⁷ Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena. Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2005. 148 lpp.

⁶⁸ Turpat

⁶⁹ Turpat

⁷⁰ Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2006/2007, *Cilvēkkapitāls: Mans zelts ir mana tauta?* Galv. Red. Aija Zobena, Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2007, 50. lpp.

⁷¹ Īpašo Uzdevumu Ministrija Sabiedrības Integrācijas Lietās Sekretariāts, Informatīvais Ziņojums Par Valsts Programmas: ‘Pilsoniskās Sabiedrības Stiprināšana. 2005.-2009. gads’ īstenošanu, laika posms: 2006.gada 1.septembris līdz 2007.gada 31.augusts.

šāds uzskats nepastāvēs, pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai investētie līdzekļi nedos būtiskus uzlabojumus.

Kaut arī jau ilgstoši pastāv uzskats, ka stipra pilsoniskā sabiedrība ir tur, kur ir labi attīstīta ekonomiskā vide. Cilvēkiem ir mazāk jāuztraucas par materiālo nodrošinājumu, tiem ir vairāk brīvā laika, līdz ar to tie var vairāk pievērsties pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm. Balstoties uz Roberta Patnama pētījumu, pēc, kura vadās daudzi mūsdienu sociologi. Teorijā aplūkots pierāda, ka tieši ekonomiskās izaugsmes priekšnoteikums ir stipra un aktīva pilsoniskā sabiedrība, kas ar savu darbošanos panāk sev vēlamu lēmumu pieņemšanu. Līdz ar, to veicinot savu labklājību- gan ekonomisko, gan sociālo. Šajā sakarā arī Latvijā vel joprojām pastāv pretējais uzskats- turklāt to pierāda, ne tikai iedzīvotāju viedoklis, bet arī valsts līmenī izstrādātie dokumenti. Kā piemēru var citēt Īpašo Uzdevumu Sabiedrības Integrācijas Lietās sekretariāta sastādīto ziņojuma tekstu: „NVO Latvijā ir pārstāvētas dažādās jomās un dažādos reģionos. Tomēr to izplatība ir nevienmērīga – lielāks NVO skaits ir ekonomiski attīstītākajos reģionos.”⁷² Nevar apgalvot, ka personām, kas darbojas valsts pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas jomā nav pietiekamas kompetences šajos jautājumos, tomēr šāds apgalvojums secinājuma formā pierāda vispārpieņemto izpratni par pilsoniskās sabiedrības attīstības tendencēm. Pēc šādiem uzskatiem tiek sagatavoti tālākie darbības plāni, kas var neatbilst reālajai situācijai. Uzskatot, ka ekonomiski aktīvākajos reģionos ir stiprāka pilsoniskā sabiedrība, viss attīstības koncepts tiek balstīts uz to, ka pilsoniskums stiprinās tur, kur ir ekonomiski labvēlīgs klimats. Bet netiek pievērsta uzmanība tam, ka ekonomisko situāciju iespējams uzlabot stiprinot pilsoniskumu.

Līdz ar demokratizācijas procesiem, arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta nevalstiskā sektora attīstīšanai. Kā būtisku ieguldījumu pilsoniskās sabiedrības stiprināšanā var minēt 2002. gadā izveidoto Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātu.⁷³ Uz do to brīdi sekretariāts ir pievienots Bērnu un ģimenes lietu ministrijai, izveidojot bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministriju. Šīs institūcijas pārziņā ir pilsoniskās sabiedrības veidotie nevalstisko organizāciju jautājumi, darbības jomas, informācijas sniegšana. Būtisks ieguldījums Latvijas pilsoniskās sabiedrības stiprināšana ir saskaņā ar „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādņēm 2005.- 2014. gadam” izstrādātā valsts programma „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.- 2009. gads.” Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gadā radīja pārmaiņas nevalstiskā sektora darbībā. Ir izveidotas NVO, kas nodarbojas atsevišķi ar ES

⁷² Informatīvais Ziņojums Par Valsts Programmas „Pilsoniskās Sabiedrības Stiprināšana. 2005.- 2009. gads.” Īstenošanu; Laika Posms 2006. gada 1. septembris līdz 2007. gada 31. augusts. (Skatīts 01.05.2009.) Pieejams: www.integracija.gov.lv/doc_up/IUMSILZino_280208.doc

⁷³ Īpašu Uzdevumu Ministra Sabiedrības Integrācijas Lietās Sekretariāts, *Vēsture*, (Skatīts: 01.05.2009.) Pieejams: <http://www.integracija.gov.lv/?id=338&sa=338&top=46>

lietām- „Klubs Māja” un „Eiropas Kustība Latvijā.” Saistībā ar iestāšanos Eiropas Savienībā ir pavērušās plašākas iespējas NVO mērķu realizēšanai gūstot pārstāvniecību ES, papildus finansējumu un resursu atbalstu. Tomēr šajā gadījumā priekšroka tiek dota jau kādu laiku izveidotām un stabilām NVO.

Pētījums tiek orientēts uz Latvijas reģionu ekonomisko attīstību, līdz ar to tālākajā darba gaitā autore uzmanību pievērš tieši reģionu attīstības atšķirībām, pētot katra reģiona ekonomisko attīstību, un salīdzinot to ar pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās procesiem. Vadoties pēc iepriekšējā apakšnodaļā apskatītā, nākamajās apakšnodaļās reģioni tiks aplūkoti secīgi no ekonomiski un pilsoniski spēcīgākā uz vājāko. Izņēmums būs Rīgas reģions, kas tiks aplūkots kā beidzamais. Rīgas reģions visos tā attīstības rādītājos būtiski apsteidz pārējos Latvijas reģionus. Tālākajā darba gaitā salīdzinājums notiks starp Latvijas reģioniem, Rīgu uzskatot par lideri. Reģionu pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai uz doto brīdi ir izveidoti pieci NVO resursu centri- Rīgas, Vidzemes, Zemgales, Ziemeļkurzemes un Dienvidlatgales reģioniem. Centri attiecīgi reģioniem atrodas Rīgā, Valmierā, Jelgavā, Talsos un Daugavpilī. Centri darbojas, lai nodrošinātu ar informāciju nevalstiskās organizācijas, sniegtu konsultācijas, seminārus, apkopotu informāciju par nevalstisko organizāciju skaitu un darbību attiecīgajos reģionos.

2.2. Kurzemes reģions

Vadoties pēc aplūkotajiem datiem- Kurzemē ir augstākie rādītāji uzreiz aiz Rīgas reģiona NVO skaita uz vienu iedzīvotāju un IKP ziņā. Līdz ar to, Kurzemes reģions tiks aplūkots kā pirmais. Kurzemes reģionā ietilps Kuldīgas, Liepājas, Saldus, Talsu un Ventspils vietējās pašvaldības un Liepājas un Ventspils pilsētas. Analizējot ekonomisko situāciju, jāņem vērā, ka Kurzemei ir garākā Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes josla. Jūras tuvumam ir liela nozīme reģiona attīstībā, jo tas sekmē ekonomisko sadarbību ar citu valstu partneriem.⁷⁴ Skatot Kurzemes ekonomisko attīstību, būtiski ir ņemt vērā faktu, ka šajā reģionā Liepāja un Ventspils ir Kurzemes lielākās pilsētas un reģiona attīstības centri. Tāpēc abās pilsētās uz Saeimā pieņemto likumu pamata izveidoja Ventspils brīvostu un Liepājas speciālo ekonomisko zonu un pašvaldībām radot labvēlīgu vidi investīciju ieguldīšanai un uzņēmējdarbības uzsākšanai.⁷⁵ Abas šīs pilsētas dod ieguldījumu Kurzemes reģiona attīstībā, un nosaka to, ka ekonomiski Kurzeme ir otrais spēcīgākais reģions aiz Rīgas.

⁷⁴ Kurzemes Plānošanas Reģions, *Kurzemes Reģions*, (Skatīts: 15.04.2009.) Pieejams: http://www.kurzemesregions.lv/kurzemes_regions/

⁷⁵ Latvijas Reģionu Attīstības Portāls, *Kurzemes Reģions, Ekonomika*, (Skatīts: 10.04.2009.) Pieejams: http://www.latreg.lv/pub/default.php?lapa=80&o_id=90

Pēc platības Kurzemes reģions ir 13 600,8 km², jeb 21,1 % no kopējās Latvijas teritorijas. Šī reģiona apdzīvotības blīvums 2004. gadā bija 23 cilvēki uz km², bet līdz 2007. gadam tas saruka līdz 22,5 cilvēkiem uz km² (skatīt pielikuma tabulu Nr.1).⁷⁶ Kurzemē, aplūkotajā laika posmā, iedzīvotāju skaits ir sarucis par 2,4%. (Vidēji Latvijā 1,7%)⁷⁷ Platības un apdzīvotības ziņā Kurzemes reģions atbilst vidējiem Latvijas rādītājiem. Tāpat arī pārējos reģionos iedzīvotāju skaits sarūk proporcionāli līdzīgi, negatīvā demogrāfijas saldo un migrācijas dēļ. Salīdzinot datus (skatīt pielikuma tabulu Nr.2) - iedzīvotāju skaita izmaiņas laika posmā no 2004.-2007. gadam, un NVO skaitu uz 1000 iedzīvotājiem reģionos, vērojama likumsakarība, ka reģionos, kuros ir lielāks skaits NVO ir mazāks iedzīvotāju skaita kritums. Balstoties uz teoriju- ja cilvēki iesaistās dažādās organizācijās tie aktīvāk socializējas, tiem ir plašāks draugu u paziņu loks, kā rezultātā tie jūtas lielākā mērā piederīgi savai kopienai, nekā tas ir sabiedrībās, kur cilvēki ir mazāk socializējušies.⁷⁸ Līdz ar to arī ir izskaidrojams iedzīvotāju migrācijas fakts- vairāk imigrē no tiem reģioniem, kur starp cilvēkiem notiek mazāka socializācija.

Tabula Nr.3

Darbojošos sabiedrisko organizāciju (SO) skaits pa reģioniem. (2008. g.)

	Rīgas reģ.	Kurzemes reģ.	Vidzemes reģ.	Zemgales reģ.	Latgales reģ.
SO skaits.	10 604	1277	881	795	871

Kurzemes reģionālais NVO resursu centrs atrodas Talsos. Starp Latvijas reģioniem, Kurzeme ir otrais, aiz Rīgas reģiona, aktīvākais rajons sabiedrisko organizāciju skaita ziņā. Kopš 1991. gada Kurzemē ir dibinātas un nav likvidētas 1277 sabiedriskā labuma organizācijas (skatīt tabulu Nr.3)⁷⁹. Salīdzinoši- lielāks rādītājs ir tikai Rīgas reģionā. Turklāt vislielākais dibināto organizāciju skaits ir Liepājas pilsētā un tās rajonā, bet viens no zemākajiem rādītājiem Ventspils rajonā.⁸⁰ Liepājas rajons ir trešajā vietā starp Latvijas rajoniem, to apsteidz tikai Rīgas pilsēta un tās rajons. Kopš 2001. gada Liepājā darbojas NVO eksperts, kas uzrauga un sniedz konsultācijas

⁷⁶ Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 4-1. Administratīvais Iedalījums un Iedzīvotāju Blīvums Gada Sākumā, (skatīts: 13.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

⁷⁷ Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 4-5. Pastāvīgo iedzīvotāju Skaits Reģionos, Republikas Pilsētās un Rajonos Gada Sākumā, (Skatīts: 18.04.2009.) Pieejams : <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

⁷⁸ Putnam Robert, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, 2000, P. 139

⁷⁹ Statistika Lursoft, *SO Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 12.04.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_050.html

⁸⁰ Turpat

jomās, kas saistītas ar NVO darbību, apmācību, dibināšanu un citiem jautājumiem. Pēc Lursoft statistikas datiem 2008. gadā Liepājas pilsētā uz 1000 iedzīvotājiem bija 6,5 nevalstiskās organizācijas. Turklāt NVO sadalījuma ziņā, vislielākais skaits ir to organizāciju, kas pārstāv dzīvokļu, namīpašnieku un garāžu īpašnieku intereses. 285 no 554 NVO aizstāv tieši šīs intereses- tas ir vairāk nekā puse no visām nevalstiskajām organizācijām. Nākamās skaita ziņā ir kultūras, izglītības, mākslas un sporta organizācijas.⁸¹ Liels NVO skaits, kas aizstāv nekustamo īpašumu īpašnieku intereses ir skaidrojams ar to, ka šajā laika posmā Latvijā bija ļoti aktīvs nekustamo īpašumu tirgus, līdz ar to, ieinteresētība šajā jautājumā krasi pastiprinājās, turklāt aktīvas darbības rezultātā pilsētas domei nācās šai interešu grupai pievērst pastiprinātu uzmanību, izveidojot finanšu mehānismus, kas palīdz sakārtot daudzdzīvokļu namus, piešķirot līdzfinansējumu projektiem, organizējot izglītojošos pasākumus, finansējuma piesaisti, nodrošinot „Nekustamā īpašuma pārvaldes” konsultācijas.⁸² Visas šīs darbības pierāda teorijā pausto uzskatu- pilsoniskā sabiedrība ir garants ekonomiskajai augšupejai. Cilvēkiem ar līdzīgām interesēm apvienojoties organizācijās un mērķtiecīgi izdarot prasības pašvaldībai, konkrētajā interešu sfērā notiek izmaiņas. Tai tiek pievērsta uzmanība un sniegts atbalsts, kā rezultātā šai jomai ir iespēja attīstīties un virzīties augšup.

Laika posmā no 1991. gada līdz 2009. gadam, Kurzemē reģistrēto uzņēmumu skaits no tiem, kas nav likvidēti, vislielākais ir Liepājā, bet viszemākais- Ventspilī. Tomēr, neskatoties uz to, ka Kurzemes reģionā ir dibināts viens no lielākajiem sabiedrisko organizāciju skaitiem pa Latvijas reģioniem, reģistrēto uzņēmumu ziņā tas apsteidz tikai Latgales reģionu (Skatīt pielikuma tabulu Nr.3).⁸³ Kaut arī šajā gadījumā nepierādās likumsakarība, kas paredz, ka ekonomiski aktīvāki ir reģioni ar aktīvu pilsonisko sabiedrību, tomēr atsevišķos rādītājos, pēc Latvijas Statistikas reģionālās statistikas datiem Kurzeme pēc reģionu kopējās pievienotās vērtības īpatsvara Latvijā 2004. gadā ieņēma otro vietu aiz Rīgas reģiona. Lai arī nākamajos gados šim rādītājam pastāv tendence samazināties, tomēr 2006. gadā Kurzemes reģions vēl joprojām saglabā vienu no augstākajiem rādītājiem.⁸⁴ Tāpat arī aplūkojot 2006. gada datus par vidējo bruto darba samaksu- Kurzemes reģions ir trešajā vietā- 275 Ls. (skatīt pielikuma tabulu Nr.5) Salīdzinot nodarbinātības un vidējās darba samaksas rādītājus no 2004. gada līdz 2007. gadam, skaidri iezīmējas likumsakarība- reģioni, kuros ir augstāka nodarbinātība ir arī lielāka vidējā darba

⁸¹ Liepāja, NVO, *Noderīga Informācija* (Skatīts:10.05.2009.) Pieejams:

http://www.liepaja.lv/upload/Sabiedrība/NVO/ps_att_strateegija2009_2014.pdf

⁸² Turpat

⁸³ Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 11.05.2009.) Pieejams:

http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

⁸⁴ Latvijas Statistika, *2-14. Reģionu Kopējās Pievienotās Vērtības Īpatsvars Latvijā Pa Darbības Veidiem*, (Skatīts: 11.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

samaksa. Lai arī Kurzeme šajos rādītājos ieņem vidējo pozīciju- Zemgales un Rīgas reģions ekonomiski ir ar augstāku attīstības pakāpi. Tomēr svarīgi šeit atzīmēt to, ka reģionos, kur iedzīvotāji ir ekonomiski aktīvi, to materiālā labklājība arī sasniedz augstāku pakāpi.

Interneta pieejamība un lietotāju daudzums, mūsdienās būtiski ietekmē informācijas saņemšanas un nodošanas iespējas. Interneta pieejamība 2004. gadā Kurzemes reģionā bija 13,4% mājsaimniecību. Līdz 2007. gadam šis skaits pieaudzis līdz 48,1%. Rādītāji ir vidējie valstī, līdz ar ko var secināt, ka informācijas pieejamības ziņā Kurzeme saglabā vidējo līmeni valstī. Pilsoniski spēcīgos reģionos arī izglītības līmenis sasniedz augstāku pakāpi. 48%⁸⁵ Kurzemes iedzīvotājiem ir iespēja mācīties saistībā ar vaļasprieku un interesēm. Izglītības nozīme ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas parāda pilsoniskās sabiedrības aktivitāti. Kaut arī, katru gadu skolēnu skaitam ir tendence samazināties, kas skaidrojama ar negatīvo demogrāfisko pieaugumu un iedzīvotāju migrāciju, vidusskolu skaits šajā reģionā paliek nemainīgs- 49 vidusskolas (pēc 2007. gada datiem). Tomēr, Kurzemes reģionam ir raksturīgs augsts to iedzīvotāju skaits, kas ir ieguvuši tikai pamatizglītību- 31% (Latvijā vidēji 26%) iedzīvotāju. Otra lielākā grupa- 26% (Latvijā vidēji 31%) cilvēki ar vidējo izglītību. Augstākā izglītība ir 8% (Latvijā vidēji 14%) iedzīvotāju. Vislielākais iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars ir Kuldīgas un Tukuma rajonos, bet viszemākais Liepājas un Ventspils rajonos.⁸⁶ Neskatoties uz to, ka tieši Liepājā un Ventspilī ir augstākās izglītības mācību iestādes, šajos rajonos ir viszemākie rādītāji. Turklāt Liepāja ir pilsoniski aktīvākais Kurzemes rajons. Pēc Roberta Patnama apgalvojuma- pilsoniskie reģioni ir arī izglītotāki. Pilsoniskā sabiedrībā, cilvēki aktīvāk iesaistās savu interešu paušanā kā rezultātā arī tiek veidotas iestādes, kas sniedz cilvēkiem iespēju pilnveidot savas intereses un izglītību.

Apskatot situāciju Kurzemē, nākas secināt, ka reģiona pilsoniskā sabiedrība ir samērā aktīva. Tomēr, ne visas jomas tā ietekmē pozitīvi. Ekonomiskie rādītāji ir vidēji, turklāt augšupejas tendence ir ļoti līdzīga pārējiem Latvijas reģioniem. Izglītības ziņā reģions nevar lepoties ar augstākajiem rādītājiem. Tomēr būtiski ir tas, ka atsevišķos rajonos arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta interešu grupu aizstāvēšanai un palīdzībai mērķu sasniegšanā. Lai arī ir atsevišķas jomas, kas ir salīdzinoši zemas pie attiecīgajiem pilsoniskās sabiedrības rādītājiem, kopumā Kurzeme saglabā ekonomiski veiksmīga reģiona rādītājus, ar tendenci uz izaugsmi.

⁸⁵ Latvija Pārskats Par Tautas attīstību 2006/2007., *Cilvēkkapitāls: Mans Zelts ir Mana Tauta?*, Galv. Red. Aija Zobena, Rīga: LU sociālo un Politisko Pētījumu Institūts, 2007, 87. Lpp

⁸⁶ Latvijas Reģionu Attīstības Portāls, *Kurzemes Reģions, Izglītība*, (Skatīts:11.05.2009.) Pieejams : <http://www.latreg.lv/pub/default.php?lapa=80&o id=92>

2.3. Vidzemes reģions

Vidzemes reģions kopš 1991. gada, Latvijai atgūstot neatkarību saglabā lēnu, bet uz izaugsmi vērstu attīstības tendenci gan ekonomiskā, gan interešu pārstāvniecības jomā. Apakšnodaļā par Vidzemi, uzsvars tiek likts uz šī reģiona salīdzināšanu ar Latgales reģionu, jo, kā iepriekšējā apakšnodaļā tika minēts, Vidzemes un Latgales reģioni sākotnēji bija līdzīgās pozīcijās IKP ziņā (1995. gada dati., skatīt tabulu Nr.3). Tomēr līdz mūsdienām ir krasas atšķirības šo reģionu pilsoniskajā un ekonomiskajā attīstībā. 1995. gadā, Latgalē bija par 4% lielāks IKP uz vienu iedzīvotāju nekā Vidzemē, bet līdz 2005. gadam tas izmainījās- Vidzeme Latgali apsteidz par 20%. Vidzeme laika gaitā ir izvirzījusies ne tikai uz Latgales fona, tās izaugsme ir pamanāma arī uz kopējā Latvijas ekonomiskā fona.

Vidzemes plānošanas reģionā ietilps Alūksne, Cēsis, Gulbene, Madona, Valka un Valmiera. Vidzemes reģionālais NVO resursu centrs atrodas Madonā. Sākotnēji tas darbojās kā Madonas NVO atbalsta centrs, bet sākot ar 2006. gada 2. janvāri, konkursa kārtībā tas ieguva Reģionālā resursu centra statusu. Vidzemes plānošanas reģions ir lielākais pēc platības, tas aizņem 24 % valsts teritorijas.⁸⁷ Tomēr, šis ir visretāk apdzīvotais reģions. Vidzemes reģionā uz 1 km² dzīvo aptuveni 16 cilvēki.⁸⁸ Vidzemes reģionā pilsoniski aktīvākais ir Valmieras pilsēta un rajons, kas pēc kopējās statistikas ieņem sesto vietu starp Latvijas rajoniem nodibināto organizāciju ziņā- 339 nodibinātas un 255 nelikvidētas organizācijas.⁸⁹ Valmierā ir arī nodibināta „Sabiedrisko Organizāciju koalīcija”, kuras mērķis ir izplatīt informāciju par Valmieras pilsētas pašvaldības sociālās palīdzības nodaļas darbu un sniegtajiem pakalpojumiem. Koalīcija tika nodibināta 1999. gada nogalē, tajā apvienojot 13 nevalstiskās organizācijas. Šobrīd koalīcijā ir iesaistījušās vēl septiņas organizācijas. Bez koalīcijas organizācijām Valmierā darbojas vēl 43 nevalstiskās organizācijas. Lielu daļu no tām veido sporta un kultūru atbalstošās interešu grupas.⁹⁰ Kā sakarību starp aktīvu pilsonisko sabiedrību var minēt to, ka Valmierā ir Vidzemē vienīgā augstskola. Uz pilsonisko aktivitāti norāda ne tikai nodibināto sabiedrisko organizāciju skaits- tāpat svarīgi ir tādi aspekti kā cilvēku vēlme izglītoties, pievērsties reliģijai un citādos veidos sevi pilnveidot caur interesēm, kas netiek iekļautas biedrību un nodibinājumu statūtos.

⁸⁷ Vidzemes Plānošanas Reģions, *Vidzeme*, (Skatīts: 11.05.2009.) Pieejams:

<http://www.vidzeme.lv/index.php?id=240&sa=240,240,240&top=240>

⁸⁸ Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāze, 4-1. *Administratīvais Iedalījums un Iedzīvotāju Blīvums Gada Sākumā*, (skatīts: 13.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

⁸⁹ Statistika Lursoft, *SO Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 13.05.2009.) Pieejams:

http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_050.html

⁹⁰ Valmiera, Pilsēta, NVO, (Skatīts: 12.05.2009.) Pieejams:

http://www.valmiera.lv/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=45&Itemid=323&limit=9&limitstart=54

Vidzeme ir reģions ar vismazāko iedzīvotāju skaitu, pretēji tas ir Latgalē, kas ir viens no apdzīvotākajiem Latvijas reģioniem. Rezultātā, Vidzemē pieeja cilvēkresursiem ir mazāka, kas savukārt ietekmē arī interešu grupu veidošanos, un interešu pārstāvēšanu. Turklāt vēsturiski Vidzemē saglabājies un vēl joprojām ir diezgan izplatīts viensētu apdzīvotības veids, kas savukārt arī mazina cilvēku iesaistīšanos grupās, organizācijās u.c. biedrošanās kustībās.⁹¹ Tomēr, NVO skaita ziņā uz 1000 iedzīvotājiem, Vidzeme būtiski atšķiras no Latgales (pēc 2007. gada datiem) Vidzemē- 4,2, bet Latgalē 2,8 NVO uz 1000 iedzīvotājiem. Turklāt arī IKP uz vienu iedzīvotāju ir krasi atšķirīga.

Vidzemes reģiona IKP izmaiņas kopš 1995. gada ir vērā ņemamas uz pārējo reģionu fona. (Skatīt pielikuma tabulu Nr.4). Vidzemes IKP laika posmā no 1995. gada līdz 2006. gadam ir pieaudzis par 77,5%, salīdzinoši Latgales un Kurzemes IKP pieaugums tajā pat laika posmā ir 70%. Turklāt Vidzemē starp Latvijas reģioniem ir viens no augstākajiem IKP % pieaugumiem. Vislielākais IKP pieaugums starp reģioniem ir vērojams Rīgas reģionā-82,5%. Aplūkojot IKP rādītājus un salīdzinot Vidzemes situāciju ar pārējiem reģioniem- Vidzeme ir izvirzījies par ekonomiski veiksmīgu reģionu. Saglabājot tādu pat attīstības dinamiku, laika gaitā Vidzeme var izveidoties par vienu no ekonomiski veiksmīgākajiem Latvijas reģioniem.

Atšķirība starp Latgales un Vidzemes reģioniem, IKP uz vienu iedzīvotāju, līdz 1998. gadam nebija izteikta. Vidējās darba samaksas krasās atšķirības sāka iezīmēties ar 2004. gadu. Skatot dažādās attīstības tendences abos reģionos no 2004.-2007. gadam (skatīt pielikuma tabulu Nr. 4) parādās likumsakarība- Latgales IKP rādītāji sasniedz Vidzemes IKP rādītājus gada laikā. Tomēr šo pašu likumsakarību nevar attiecināt uz nodarbinātību un vidējo atalgojumu. Salīdzinoši Vidzemes reģionā nodarbinātības pieaugums ir bijis lēns, bet pakāpenisks, turpretim Latgalē šis rādītājs 2005. gadā bija pat samazinājies, bet 2006.g. un 2007.g. piedzīvoja strauju augšupeju. No tā var secināt, ka Vidzemes attīstības tendence ir vienmērīgāka un pakāpeniska.

Vidējā bruto darba samaksa 2004. gadā Vidzemē bija 169 Ls, un līdz 2007. gadam tā sasniedza 309 Ls, pieaugums bija par 45%. Visstraujākās darba samaksas izmaiņas vērojamas no 2006.g. uz 2007. gadu, kad darba samaksa Vidzemes reģionā pieauga par 24%. Līdzīgas atalgojuma pieauguma tendences saglabājās arī Latgales reģionā- atalgojuma pieaugums par 43% un

⁹¹ Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena. Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts 2005, 105. lpp.

straujākais kāpums no 2006.g. uz 2007.g.-23%. Atšķirības starp reģioniem arī paliek tikpat kā nemainīgas- 2004.gadā bruto darba samaksas atšķirība starp reģioniem bija 7%, bet 2007. gadā 10%.⁹² Laikā gaitā izveidojusies atšķirība starp Vidzemes un Latgales reģioniem turpina pastiprināties. Latgales reģions, kaut arī ekonomiski virzās augšup, tomēr šī virzība norit lēnāk, nekā tas ir citos reģionos. Pretēji Vidzemes reģiona attīstība norit strauji, neskatoties uz to, ka šajā reģionā ir vismazākais iedzīvotāju skaits.

Laika posmā no 1991. gada Vidzemē ir nodibinātas 1147 sabiedriskās organizācijas, tomēr nelikvidētas un vēl šobrīd darbojas 881 organizācija. 23 % no nodibinātajām organizācijām tiek likvidētas. Lai gan šie rādītāji ir ļoti līdzīgi arī Latgalē- 1124 dibinātas un 871 darbojošās organizācijas, ņemot vērā Vidzemes iedzīvotāju skaitu, kas ir gandrīz uz pusi mazāks nekā Latgalē, vidējā statistika parāda, ka Vidzemē ir par 1,4 NVO uz 1000 iedzīvotājiem vairāk (2007.gada dati), nekā tas ir Latgalē. No tā var secināt, ka iedzīvotāju skaits un pieejamie cilvēkresursi, nav būtiskākais faktors veiksmīgai interešu pārstāvēšanai. Svarīga ir sabiedrības attieksme un vēlme līdzdarboties.

Apkopojot rādītājus par Vidzemes ekonomiskās attīstības tendencēm un interešu grupu skaitu un iesaistīšanās veidiem, jāsecina, ka Vidzeme ir reģions, kas darbojas saskaņā ar teorijā paustajiem ienākumi ir kā līdzeklis kādas darbības veikšanai, nevis kā rezultāts kādai darbībai.⁹³ Proti, Vidzemes attīstība liecina par to, ka sabiedrība šajā reģionā darbojas, lai iegūtā peļņa un sasniegumi tiktu ieguldīti tālākajā izaugsmē.

Skatot Vidzemes un Latgales atšķirības, jāatzīmē fakts, ka šie reģioni ļoti atšķiras etniskā sastāva ziņā. Latgalē 1989. gadā pie krievvalodīgās grupas piederēja 43,4% iedzīvotāju. Turpretim Vidzemē, 14,6%, kas ir arī zemākais rādītājs no visiem Latvijas reģioniem. Līdz 2007. gadam šie rādītāji ir izmainījušies uz 39,6% Latgalē un 10,2% Vidzemē. Kā jau teorētiskajā daļā tika aplūkots- padomju ietekme uz mūsdienu pilsonisko sabiedrību vēl joprojām saglabājas. Latgales un Vidzemes atšķirības, iespējams, skaidrot ar faktu, ka Latgalē ir daudz vairāk iedzīvotāju, kas iesaistīšanos dažādās interešu grupās, asociē ar padomju laiku sistēmu. Vidzemē, šādu iedzīvotāju skaits ir krietni mazāks, līdz ar to, cilvēki ir atvērtāki dažādām sadarbības formām.

⁹² Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 6-13. *Strādājošo Mēneša vidējā Darba Samaksa Latvijas Reģionos*, (Skatīts:16.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

⁹³ Doessel P., Gounder Rukmani, *Theory of Measurement of Living Levels: Some Empirical Results for the Human Development Index*, Journal of International Development: Vol. 6, No.4, 1994, P. 422

Vidzemes un Latgales reģionu attīstības atšķirības savā ziņā var pielīdzināt Roberta Patnama pētītajām atšķirībām starp Itālijas Ziemeļu un Dienvidu reģioniem. Kaut arī abi reģioni sākotnēji bija vienādās izejas pozīcijās, gadu gaitā starp šiem reģioniem radusies ekonomiskā un pilsoniskā plaisa. Tomēr nevar viennozīmīgi apgalvot, ka Vidzemes un Latgales reģionālās atšķirības ir analogas Itālijas Ziemeļu un Dienvidu reģionu atšķirībām. Atšķirības starp Itālijas reģioniem tika pētītas aptuveni simts gadu ilgā laika posmā, izdalot desmit desmitgades. Latvijā pagaidām ir pagājušas tikai divas desmitgades, līdz ar, to var tikai izdarīt atsevišķus secinājumus par reģionu atšķirības likumsakarībām.

2.4. Zemgales reģions

Zemgales reģiona attīstība daudzējādā ziņā ir līdzīga Vidzemes reģionam. Ekonomiskie rādītāji- bruto darba samaksa, nodarbinātība, uzņēmējdarbība, ir visai līdzīgi. Tomēr atšķirības pastāv apstākļi, ka šajā reģionā ir lielāks apdzīvotības blīvums, turklāt vēsturiski šis reģions ir bijis ekonomiski attīstītāks, jo īpaši rūpniecības un ražošanas nozarēs. Zemgalē īpaši attīstīta ir bijusi lauksaimniecība, jo reģions atrodas uz Latvijā auglīgākās zemienes.

Zemgales plānošanas reģionā ietilpst Bauska, Dobele, Jelgava, Aizkraukle un Jēkabpils. Jelgava un Jēkabpils ir republikas nozīmes pilsētas. Reģiona NVO resursu centrs atrodas Jelgavā- līdzīgi kā Vidzemē, arī Zemgalē šis centrs atrodas pilsoniski aktīvākajā pilsētā. Jelgavas rajonā darbojas 89 sabiedriskās organizācijas, bet Jelgavas pilsētā 241 sabiedriskā organizācija. Pēc 2004. gada datiem Jelgavas rajonā bija 2,9 NVO uz 1000 iedzīvotājiem. Gan Jelgavas rajons, gan pārējie Zemgales rajoni NVO skaita ziņā uz 1000 iedzīvotājiem ieņem vidējos rādītājus valstī.⁹⁴ Salīdzinot šos skaitļus ar uzņēmējdarbību pa rajoniem (skatīt pielikuma tabulu Nr.6), sakarība starp rajoniem un iedzīvotāju pilsonisko un ekonomisko aktivitāti neiezīmējas. Vienīgais rajons, kurā ir gan augstākie pilsoniskie, gan ekonomiskie rādītāji ir Jelgava. Šo rajonu būtiski ietekmē tā teritoriālā atrašanās pie Rīgas rajona.

Reģiona platība ir 10 742 km². Lai arī platības ziņā šis reģions ir pielīdzināms Rīgas reģionam, tomēr, iedzīvotāju skaits šajā reģionā ir tikai nedaudz augstāks nekā Vidzemes reģionā. Iedzīvotāju skaita ziņā Zemgale ir ar mazāko iedzīvotāju skaita samazinājumu laika posmā no 2004.g. līdz 2007.g. (– 1,9%, Rīgas reģ. - 0,3%). Kā jau iepriekš minēts, pilsoniskākos reģionos cilvēkiem vairāk socializējas- tiem ir plašāks draugu un paziņu loks, tie izjūt piederību savam

⁹⁴ Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena. Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2005. 96. lpp.

reģionam un ir ieinteresēti uzlabot savu un savu apkārtējo dzīvi. Līdz ar to tiek aktīvāk dibinātas organizācijas, uzņēmumi. Cilvēki biežāk pulcējas- izsaka viedokli publiskajās apspriedēs, forumos.

Pētījumā par „Zemgales Uzņēmējdarbības attīstības ieviešanu”, iedzīvotājiem tika uzdots jautājums par iedzīvotāju apmierinātību ar savas dzīves kvalitāti. Kopumā aptuveni 2/3 Zemgales iedzīvotāju (63%) pauž viedokli, ka ir apmierināti. Salīdzinoši biežāk pozitīvus savas dzīves kvalitātes novērtējumus pauduši iedzīvotāji Jelgavas, Bauskas un Dobeles teritorijās. Turklāt pozitīvākus novērtējumus savas dzīves kvalitātei pauduši tieši lauku iedzīvotāji.⁹⁵ Iedzīvotāji, kas ir apmierināti ar savu dzīves kvalitāti, par prioritāti neizvirzīs dzīvesvietas maiņu, līdz ar to, reģionos, kur šis rādītājs ir augstāks, iedzīvotāju emigrācija ir zemāka.

Pēc Uzņēmumu Reģistra datiem, kopš 1991. gada Zemgales reģionā ir reģistrētas 926 Sabiedriskā labuma organizācijas, no kurām nelikvidētas un vēl joprojām darbojas 694,⁹⁶ kas liecina par to, ka ceturtdaļa nodibināto organizāciju nav spējīgas uzturēt savu darbību. Vislielākais nodibināto sabiedrisko organizāciju skaits ir Jelgavā, šī parādība izskaidrojama ar to, ka Jelgava pirmām kārtām ir pilsēta, kas atrodas ļoti tuvu Rīgai, un otrs būtisks faktors, ka šajā pilsētā lielu daļu dzīvojošo sastāda jaunieši- studenti. Izglītības nozīme ir būtiska ne tikai sabiedrības kopējā izglītības celšanā. Tā ir arī kā noteicošs faktors dzīvesvietas izvēlei. Skolas tuvums ir svarīgs ģimenēm ar bērniem. Tāpat arī daļa studējošo par dzīvesvietu nereti izvēlas pilsētas, kurās ir bijušas studijas, jo šajā laikā, attiecīgajā teritorijā ir izveidojies draugu, paziņu loks, karjeras iespējas.

Ekonomiskās attīstības ziņā Zemgales reģions attīstās līdzīgi Vidzemes reģionam. Nodarbinātība un vidējā bruto darba samaksa laika posmā no 2004.g. līdz 2007.g. ir pieaugusi pakāpeniski. Reģistrēto uzņēmumu skaits kopš 1991. gada Zemgalē ir 15 604, kas ir vidējais rādītājs valstī. Zemgales reģions diezgan nopietni pievēršas uzņēmējdarbības attīstīšanai. Saistībā ar šo projektu ir izstrādāts pētījums par Zemgales uzņēmējdarbības attīstības programmas ieviešanu. Šis projekts tapis pateicoties sadarbībai un finansējumam ar Norvēģiju. Būtiski atzīmēt to, ka pētījumā tiek analizēta ne tikai uzņēmējdarbības vide, bet arī šīs sfēras saistība ar iedzīvotāju izglītību, tāpat uzņēmējdarbība tiek skatīta gan no uzņēmēju un iedzīvotāju, gan uzņēmējdarbības ekspertu viedokļa. Pozitīvi vērtējams arī tas, ka sadarbība notiek ar ārzemju

⁹⁵ Analītisko Pētījumu un Stratēģiju Laboratorija, Projekts „Zemgales Reģiona Pašvaldību Institucionālo Spēju Stiprināšana Ekonomisko Aktivitāšu Veicināšanai Sadarbībā Ar Norvēģijas Institūcijām”, „Pētījuma Izstrāde Par Zemgales Uzņēmējdarbības Attīstības Programmas ieviešanu”, Rīga, 2009

⁹⁶ Statistika Lursoft, *SO Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 13.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_050.html

partneriem piesaistot ārvalstu ekspertus. Turklāt šāds pētījums ne tikai iespēju noskaidrot sabiedrības viedokli un apzināt vājās un stiprās puses, tas arī rada iedzīvotājos sajūtu, ka par tiem interesējas, un to viedokli ņem vērā.

Zemgales reģionā atrodas Latvijas Lauksaimniecības Universitāte. Tā ir viena no Latvijas lielākajām augstskolām- studējošo skaita ziņā, tā ieņem trešo vietu, un tā ir vienīgā Latvijas augstskola, kas sagatavo speciālistus lauksaimniecības nozarei. LLU izglītību iegūst 8,3% Latvijā studējošo jauniešu. Interneta pieejamība Zemgales reģionā 2004. gadā bija 12,3% mājsaimniecībām, 23,3% , kam pieejams dators. Līdz 2007. gadam šī pieeja ir 32,3% mājsaimniecībām, no kurām datoru lieto 31,8%.⁹⁷ Atsevišķās mājsaimniecībās tiek norādīts, ka pieeja internetam ir caur telefonu. No tā izriet, ka tikai trešdaļai Zemgales iedzīvotāju ir pieejami interneta pakalpojumi. Tomēr šie skaitļi liecina, ka gandrīz visās mājsaimniecībās, kur ir pieejams dators ir pieejams arī internets.

Zemgales reģions pēc attīstības ieņem vidējo līmeni valstī. Apskatot atšķirīgus rādītājus tas pamīšus konkurē ar Vidzemes reģionu. Tomēr Zemgales priekšrocība ir tā, ka jau vēsturiski šis reģions ir bijis vadošais lauksaimniecībā. Pašreizējā situācija gan ir mainījusies, tomēr šajā reģionā vēl joprojām diezgan liela uzmanība tiek pievērsta uzņēmējdarbības attīstīšanai. Turklāt, ja skata Zemgales reģiona ekonomisko attīstību saistībā ar pilsonisko sabiedrību, Zemgalei ir gan cilvēkresursu potenciāls, gan pietiekams NVO skaita pieaugums un šo organizāciju aktivitāte.

2.5. Latgales reģions

Latgale ir reģions, kas ekonomiskās un sociālās labklājības ziņā ir ar viszemāko attīstības pakāpi. Lai arī pēdējo četru gadu laikā, jo īpaši pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, Latgales reģiona atbalstam tiek piešķirti arvien vairāk līdzekļi, tomēr vēl joprojām šis reģions krasi atšķiras no pārējiem Latvijas reģioniem. Latgales plānošanas reģionā ietilpst seši rajoni- Balvu, Rēzeknes, Daugavpils, Krāslavas, Ludzas un Preiļu rajoni. Tai skaitā Rēzekne un Daugavpils ir republikas nozīmes pilsētas. Latgales reģionālais NVO atbalsta centrs atrodas Daugavpilī, kas ieņem ceturto vietu Latvijā, nodibināto sabiedrisko organizāciju skaita ziņā.

⁹⁷ Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 19-2. *Datoru/Interneta Pieejamība Latvijas Reģionos Gada Sākumā*, (Skatīts 26.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Latgales reģionā uz doto brīdi dzīvo 16 % (2009.gada dati) no valsts iedzīvotāju kopskaita.⁹⁸ Salīdzinoši šis rādītājs ir diezgan zems, ņemot vērā to, ka pēc platības reģions ir otrais lielākais no Latvijas reģioniem. Tā platība ir 14 547 km² jeb 22,52% (skatīt pielikuma tabulu Nr.1) no kopējās valsts platības. Iedzīvotāju skaits Latgalē laika posmā no 2004. g. Līdz 2007.g. samazinājies par 4%, kas ir lielākais rādītājs pa Latvijas reģioniem. Turklāt pēc etniskā sastāva Latgales reģionā ir vislielākais krievu etniskajai grupai piederīgo skaits. Kaut arī gadu gaitā tam ir tendence samazināties- cilvēkiem iegūstot pilsonību, tomēr vel joprojām Latgales reģionā aptuveni puse iedzīvotāju pārstāv šo etnisko grupu. Aplūkojot datus, kuros tiek salīdzināta iedzīvotāju piederības sajūta savam reģionam starp latviešu un krievu iedzīvotājiem (skatīt pielikuma tabulu Nr.7). Iedzīvotāju piederība reģionam un iedzīvotāju skaita kritums var secināt, ka reģionos, kas etniski ir daudzveidīgi, cittautieši biežāk sniedz atbildi, ka tie jūtas piederīgi teritorijai, kurā dzīvo, nekā tas ir reģionos ar latviešu pārsvaru. (Skatīt pielikuma tabulu Nr.8) Analizējot situāciju un iedzīvotāju iesaisti nevalstiskajā sektorā, būtiski ņemt vērā vecuma sadalījumu. Kā minēts teorijā- daļa iedzīvotāju ir piedzīvojuši padomju laika totalitāri-komunistisko režīmu, līdz ar, ko, bieži vien šīs paaudzes cilvēku izpratne un asociācijas saistībā ar pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm, atšķiras no jaunāko paaudžu izpratnes. Galvenokārt tas izpaužas kā neuzticēšanās un bailes iesaistīties interešu grupās vai sabiedriskajās organizācijās, uzskatot tās par padomju laiku mantojumu.

Latgale pēc ekonomiskajiem rādītājiem ir viens no vājāk attīstītajiem Latvijas reģioniem. Tā ekonomiskie rādītāji ir zemāki par Latvijas kopējo vidējo rādītāju. Kaut arī laika posmā no 2004. gada līdz 2007. gadam, visos Latvijas reģionos bija vērojams nodarbinātības pieaugums, tomēr Latgales reģionā šis rādītājs salīdzinoši saglabājies viszemākais- 47, 4 % 2005. gadā, sasniedzot 56, 3 % 2007 (skatīt pielikuma tabulu Nr.5). gadā. Latgalē ir viens no zemākajiem rādītājiem nodibināto uzņēmumu ziņā- kopš 1991. gada ir dibināti un vel joprojām darbojas 8563⁹⁹ uzņēmumi. Tas ir vidēji uz pusi mazāk nekā pārējos Latvijas reģionos. Kā rāda 2006. gada dati- Latgalē, vidējā bruto darba samaksa bija par 9,5 procentiem zemāka, nekā pārējos Latvijas reģionos (ja neieskaita Rīgas reģionu.) Atšķirība starp Latgales un Rīgas reģionu vidējās bruto darba samaksas ziņā 2004. gadā bija 32%, bet līdz 2007. gadam šī plaisa palielinājās vel par 5% (37%). Lai gan būtiskas izmaiņas nav notikušas, tomēr, neskatoties uz to, ka Latgalē tiek investēts, lai šo reģionu padarītu vienlīdzīgu pārējiem, atšķirība saglabājas un pat turpina pieaugt.

⁹⁸ Latgales Plānošanas Reģions, *Vispārīga Informācija*, (Skatīts: 09. 05. 2009.) Pieejams: <http://www.latgale.lv/lv/padome/info>

⁹⁹ Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 08.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

Latgalē ir arī viens no zemākajiem rādītājiem NVO skaita ziņā uz vienu iedzīvotāju. 2004. gadā tas bija 1,8 NVO uz vienu iedzīvotāju un 2007. gadā šis skaits palielinājies tikai līdz 2,8 NVO uz vienu iedzīvotāju. Kaut arī Latgalē salīdzinot ar pārējiem reģioniem ir diezgan liels iedzīvotāju skaits. Turklāt Daugavpils ir ceturtajā vietā starp rajoniem un republikas pilsētām, nodibināto sabiedrisko organizāciju skaita ziņā. Kopumā Latgalē saglabājas viszemākais NVO skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Ludzas un Krāslavas rajonos šis rādītājs ir zemākais Latvijā- Ludzā 1,3 NVO un Krāslavā 1,6 NVO uz 1000 iedzīvotājiem (2004. gada dati.)¹⁰⁰. Krāslavas rajonā ir arī vismazākais dibināto uzņēmumu skaits no visiem Latvijas rajoniem. Līdzīgi kā Rīgas reģions, kas izceļas ar nesamērīgu pārākumu gandrīz visos rādītājos, Latgale ir reģions, kas saglabā zemākās pozīcijas. Kā vienu no skaidrojumiem šim apstāklim var minēt Roberta Patnama apgalvojumu, ka zemi iedzīvotāju ienākumi netraucē pilsoniskās sabiedrības attīstībai. Demotivējošais faktors ir nomāktība, kas nāk līdz ar apgrūtinātajiem materiālajiem apstākļiem. Rezultātā cilvēki jūtas nomākti un tiem nav ticības, ka tie spēs kaut ko mainīt savā labā.¹⁰¹ Latgalē šī parādība ir diezgan raksturīga, jo, reģions ne tikai saglabā vājākās pozīcijas Latvijas kontekstā, bet arī regulāri tiek uzsvērtā Latgales bezspēcība, nabadzība un reaktivitāte, kas iedzīvotājos netieši rada neticību savām spējām mainīt vai ietekmēt savu un sava reģiona labklājību.

Kā jau pirmajā apakšnodaļā tika minēts- mūsdienu informācijas apmaiņu lielā mērā ietekmē internets un tā pieejamība. Latgale šajā ziņā ir pēdējā vietā Interneta pieejamības rādītājos. 2004. gadā Latgales reģionā Internets bija pieejams tikai 6% iedzīvotāju. Līdz 2007. gadam šis skaitlis ir pieaudzis līdz 32 %, lai gan vel joprojām saglabājas kā zemākais rādītājs starp reģioniem.¹⁰² Latgalē pašlaik ir divas augstākās mācību iestādes- Daugavpils Universitāte un Rēzeknes augstskola, kā arī daudzas augstskolu filiāles.

Latgalei kā ekonomiski vājākajam Latvijas reģionam tiek piesaistīts lielāks finanšu atbalsts, nekā tas ir pārējiem Latvijas reģioniem. Šī reģiona attīstībai tiek pievērta pastiprināta uzmanība, kopš iestāšanās Eiropas Savienībā, jo Latgale ir ekonomiski vājākais reģions Eiropā. Aplūkojot datus par reģiona ekonomisko attīstību un nevalstisko organizāciju skaitu un aktivitāti, iezīmējas likumsakarība- neaktīva pilsoniskā sabiedrība kā priekšnoteikums nelabvēlīgam ekonomiskajam

¹⁰⁰ Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena. Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2005, 96. lpp

¹⁰¹ Putnam Robert, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, 2000, P. 193

¹⁰² Latvijas statistika, 19.-2. *Datoru/Interneta Pieejamība Latvijas Reģionos Gada Sākumā (%)*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

klimatam. Neiesaistīšanās organizācijās ne tikai parāda pilsonisko neaktivitāti, tā norāda arī uz to, ka sabiedrība ir kūtra un neieinteresēta. Neieinteresētība, savukārt, izpaužas ne tikai kā labprātīgais darbs, bet arī kā ekonomiskā un sociālā pasivitāte.

2.6. Rīgas reģions

Rīgas reģions ir ar visaugstāko attīstības pakāpi. Reģiona attīstības kāpums krietni ietekmē Latvijas kopējos rādītājus. Bieži vien pārējie Latvijas reģioni nav pat spējīgi sasniegt Latvijas vidējo statistiku, ko ietekmējuši augstie Rīgas rādītāji. Lielo plaisu veido, galvenokārt nevis Rīgas reģions, bet gan Rīgas pilsēta. Salīdzinot Rīgas plānošanas reģiona datus un Rīgas statistisko reģionu datus iezīmējas būtiskas atšķirības. Apakšnodaļas mērķis ir aplūkot atšķirības starp Rīgas plānošanas reģionu un Rīgas statistisko reģionu, kā arī salīdzināt Rīgas plānošanas reģiona atšķirības ar Latvijas vidējiem statistiskajiem rādītājiem.

Rīgas plānošanas reģionā ietilpst Rīga, Jūrmala, Sigulda, Limbaži, Tukums un Ogre. Statistiskajā reģionā Rīga un tās rajons tiek skatīti atsevišķi no pārējiem rajoniem. Rīgas reģions jau sākotnēji izveidojis par Latvijas ekonomiski spēcīgāko teritoriālo vienību. Tā kopējā platība ir 10 441,6 km²,¹⁰³ lai gan platības ziņā tas ir mazākais no Latvijas reģioniem, labklājības un dzīves līmeņa ziņā tas būtiski atšķiras no pārējiem Latvijas reģioniem. Rīgas reģionā ietilpstošā galvaspilsēta rada apstākļus, kas paredz, to, ka šeit koncentrējas gan lielākie rūpniecības, pakalpojumu sniegšanas un cita veida uzņēmumi, kas nodrošina daudz lielāku darbavietu skaitu, nekā tas ir citos Latvijas reģionos. Līdz ar to arī Rīgas reģions ir visblīvāk apdzīvotais- aptuveni divi tūkstoši iedzīvotāju uz 1 km² teritorijas.¹⁰⁴ Šis rādītājs ir desmitiem reižu lielāks, nekā pārējos Latvijas reģionos. Praktiski Rīgā koncentrējas gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju. Tas rada iespēju daudz lielākam sociālā kapitāla potenciālam. Tāpat Rīgas reģionā salīdzinājumā uz kopējā Latvijas reģionu fona ir vismazākais iedzīvotāju sarukums ir - 0,3% laika posmā no 2004.-2007. gadam. (Pārējos reģionos tas ir vidēji (-2%)). Kaut arī dabiskā pieauguma kritums Rīgas reģionā ir lielāks nekā valstī kopumā, tomēr iedzīvotāju skaita samazināšanās laika posmā no 2004.g.-2007. gadam procentuāli ir bijusi vismazākā (-0,3%).

Rīgas reģionā kopš 1991. gada ir dibinātas 9126 sabiedriskās organizācijas, no kurām 26 % likvidētas un uz doto brīdi darbojas 6780. Jāatzīmē, ka Rīgā un tās rajonā ir darbojas 87% no

¹⁰³ Latvija Pārskats Par Tautas Attīstību; *Rīcībspēja Reģionos, Rīgas Plānošanas Reģions*, LU Sociālo un Politisko Pētījumu Institūts, 2005, 79. lpp.

¹⁰⁴ Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 4-1. *Administratīvais Iedalījums un Iedzīvotāju Blīvums Gada Sākumā*, (skatīts: 13.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Rīgas plānošanas reģionā esošajām organizācijām. Latvijas mērogā tas ir 63% no visām Latvijas sabiedriskajām organizācijām. Pētot uzņēmējdarbību šajā laika posmā Rīgas reģionā tika dibināti un nav likvidēti 30 423 uzņēmumi jeb 41% no kopskaita. Reģiona ietvaros salīdzinot NVO skaitu uz 1 000 iedzīvotājiem un ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaitu, augstāka attīstības pakāpe ir Ogres rajonam (skatīt pielikuma tabulu Nr.9). Ogres rajonā ir arī lielāks iedzīvotāju skaits nekā tas ir Tukuma un Limbažu rajonos, tāpat Ogres rajons arī teritoriāli atrodas vistuvāk Rīgai, līdz ar to arī izskaidrojams kāpēc šis reģions ir apdzīvotāks un ekonomiski spējīgāks.

Ekonomiskā ziņā Rīgas reģions ir ar ļoti izteikti atšķirīgiem rādītājiem, nekā pārējie Latvijas reģioni. Vidējā bruto alga (2006. gada dati.) atšķīrās par 25% no pārējo reģionu vidējās algas. Turklāt, Rīga saražo vislielāko IKP pa reģioniem 2004. gadā tas bija 67,8% no kopējās pievienotās vērtības īpatsvara. Lai arī visā Latvijā ir novērojams šī rādītāja kritums, tomēr Rīgas reģionā tas saglabāja izaugsmi līdz 68,2%. Būtiski ir tas, ka Rīgas pilsētā šis rādītājs kritās, bet Rīgas reģionā pieauga, līdz ar to, tika panākta Rīgas reģiona pievienotās vērtības augšupeja.

Ņemot vērā teorijā aplūkoto materiālu par izglītības nozīmi, būtisks ir fakts, ka Rīgas reģionā ir visplašākās iespējas izglītoties pēc savām vajadzībām un interesēm. Rīgā atrodas 44 no visām Latvijas augstākajām mācību iestādēm. Tomēr, negatīvais aspekts ir tāds, ka iespējas izglītoties ir tikai Rīgas pilsētā, pārējās Rīgas reģiona pilsētās šī iespēja ir šaurāka. Būtiski ņemt vērā to, ka Lai arī Rīga ir pilsēta, kas izmanto lielu cilvēkkapitāla daļu, tā arī daudz investē cilvēkā. Rīgā ir 26 universitātes no 36 universitātēm, kas ir Latvijā. Un vidēji Rīgā studē 80% valsts universitāšu studenti. Tāpat Rīga un Salaspils ir galvenie zinātnes centri Latvijā. Ieguldījums cilvēku izglītībā un zinātnē dod iespēju arvien vairāk attīstīt sabiedrībā aktīvu līdzdarbošanos un panākt ekonomisko augšupeju. Saskaņā ar teoriju- izglītotas sabiedrības investē naudu un resursus zinātnes attīstīšanā, nevis jauninājumu pārņemšanā. Turklāt, Rīga kā industriālais un zinātnes centrs nodrošinājis visplašāko pieeju jaunajām tehnoloģijām un internetam- kopumā šo pakalpojumu 2004. gadā jau izmantojuši 21,2% iedzīvotāju un 2007. gadā- 60,4%. Turklāt interneta pieejamības ziņā Rīgas rajons būtiski neatšķiras no pārējā reģiona, kam interneta pieejamība 2007. gadā arī sasniedza 59,5%.

Zinātnes un izglītības koncentrēšanās Rīgas reģionā rada apstākļus, lai šajā teritorijā dzīvotu uz zināšanām vērsta, izglītota sabiedrība. Kā apgalvo Ronalds Ingleharts (Ronald Inglehart) – izglītotā sabiedrībā cilvēki par prioritātēm izvirza pašizteikšanās iespējas, autonomiju un

individuālo izvēli.¹⁰⁵ Rīgā līdzvērtīgi attīstās izglītība, ekonomika un pilsoniskā sabiedrība. Starp šīm sfērām notiek savstarpēja mijiedarbība, kas virza reģionu augšup.

Saistībā ar datiem par nevalstisko sektoru- Rīga ir pilsēta, kurā koncentrējas lielākais skaits NVO uz vienu iedzīvotāju. Turklāt atšķirībā no pārējiem reģioniem Rīgā ir arī dažas starptautiska līmeņa NVO. Tas rada labvēlīgus apstākļus mazo NVO attīstībai, jo starptautiskā līmeņa NVO tiek sauktas arī par „Donor- organizācijām.” Donor- organizācijām ir iespēja atbalstīt valsts un pašvaldību līmeņa NVO ne tikai ar finansiāliem resursiem, tām ir iespēja sniegt arī zināšanas, pieredzi, apmācību, kā arī piesaistīt speciālistus no dažādām valstīm.

Rīgas reģiona attīstību būtiski ietekmē Rīgas pilsēta. Rīgā koncentrējas uzņēmējdarbības, izglītības, rūpniecības un pakalpojumu piegādātāju centri. Līdz ar to iedzīvotājiem ir plašākas iespējas darba tirgū. Turklāt Rīga sniedz plašas izglītošanās un sevis pilnveidošanas iespējas, rezultātā piesaistot iedzīvotājus reģionam. Tas rada labvēlīgus apstākļus investoru un dažādu donor- organizāciju piesaistei. Tomēr, šādas attīstības tendences ir raksturīgas tikai Rīgas pilsētai, pārējā reģionā- rajoniem ir tāda pat izaugsme kā Kurzemes, Vidzemes un Zemgales reģioniem.

Secinājumi

Cilvēkiem ar līdzīgām interesēm apvienojoties organizācijās un mērķtiecīgi izdarot prasības pašvaldībai, konkrētajā interešu sfērā notiek izmaiņas. Tai tiek pievērsta uzmanība un sniegts papildus atbalsts, kā rezultātā šai jomai ir iespēja attīstīties un virzīties augšup.

Salīdzinot nodarbinātības un vidējās darba samaksas rādītājus no 2004. gada līdz 2007. gadam, skaidri iezīmējas likumsakarība- reģioni, kuros ir augstāka nodarbinātība ir arī lielāka vidējā darba samaksa. Lai arī Kurzeme šajos rādītājos ieņem vidējo pozīciju- Zemgales un Rīgas reģions ekonomiski ir ar augstāku attīstības pakāpi. Tomēr svarīgi šeit atzīmēt to, ka reģionos, kur iedzīvotāji ir ekonomiski aktīvi, to materiālā labklājība arī sasniedz augstāku pakāpi.

Kā sakarību starp aktīvu pilsonisko sabiedrību var minēt to, ka Valmierā ir Vidzemē vienīgā augstskola. Lai arī ārpus Rīgas ir krietni mazāks augstskolu skaits- lielākās no tām ir pilsoniski un ekonomiski aktīvākajos rajonos. Uz pilsonisko aktivitāti norāda ne tikai nodibināto

¹⁰⁵ Inglehart Ronald, Welzel Cristian, *Modernization, Cultural Change, and Democracy*; the Human Development Sequence, Cambridge University Press, 2005, P. 37

sabiedrisko organizāciju skaits- tāpat svarīgi ir tādi aspekti kā cilvēku vēlme izglīties, pievērsties reliģijai un citādos veidos sevi pilnveidot caur interesēm, kas netiek iekļautas biedrību un nodibinājumu statūtos.

Laikā gaitā izveidojusies atšķirība starp Vidzemes un Latgales reģioniem turpina pastiprināties. Latgales reģions, kaut arī ekonomiski virzās augšup, tomēr šī virzība norit lēnāk, nekā tas ir citos reģionos. Pretēji Vidzemes reģiona attīstība norit straujāk, neskatoties uz to, ka šajā reģionā ir vismazākais iedzīvotāju skaits.

Pilsoniskākos reģionos cilvēkiem vairāk socializējas- tiem ir plašāks draugu un paziņu loks, tie izjūt piederību savam reģionam un ir ieinteresēti uzlabot savu un savu apkārtējo dzīvi. Līdz ar to tiek aktīvāk dibinātas organizācijas, kas pārstāv dažādas intereses, uzņēmumi. Cilvēki biežāk pulcējas- izsaka viedokli publiskajās apspriedēs un forumos.

Izglītības nozīme ir būtiska ne tikai sabiedrības kopējā izglītības celšanā. Tā ir arī kā noteicošs faktors dzīvesvietas izvēlei. Skolas tuvums ir svarīgs ģimenēm ar bērniem. Tāpat arī daļa studējošo par dzīvesvietu nereti izvēlas pilsētas, kurās ir bijušas studijas, jo šajā laikā, attiecīgajā teritorijā ir izveidojusies draugu, paziņu loks, karjeras iespējas.

Daļa iedzīvotāju ir piedzīvojuši padomju laika totalitāri- komunistisko režīmu, līdz ar ko, bieži vien šīs paaudzes cilvēku izpratne un asociācijas saistībā ar iesaistīšanos pilsoniskās aktivitātēs, atšķiras no jaunāko paaudžu izpratnes. Galvenokārt tas izpaužas kā neuzticēšanās un bailes iesaistīties interešu grupās vai sabiedriskajās organizācijās, uzskatot tās par padomju laiku mantojumu.

Ieguldījums cilvēku izglītībā un zinātnē dod iespēju arvien vairāk attīstīt sabiedrībā aktīvu līdzdarbošanos un panākt ekonomisko augšupeju. Saskaņā ar teoriju- izglītotas sabiedrības investē naudu un resursus zinātnes attīstīšanā, nevis jauninājumu pārņemšanā.

Zemi iedzīvotāju ienākumi netraucē pilsoniskās sabiedrības attīstībai. Demotivējošais faktors ir nomāktība, kas nāk līdz ar apgrūtinātajiem materiālajiem apstākļiem. Rezultātā cilvēki jūtas nomākti un tiem nav ticības, ka tie spēs kaut ko mainīt savā labā. Latgalē šī parādība ir diezgan raksturīga, jo, reģions ne tikai saglabā vājākās pozīcijas Latvijas kontekstā, bet arī regulāri tiek uzsvērtā Latgales bezspēcība, nabadzība un neaktivitāte, kas iedzīvotājos netieši rada neticību savām spējām mainīt vai ietekmēt savu un sava reģiona labklājību.

Balstoties uz teorētiskajā daļā aplūkotajiem sociologu pētījumiem un empīriskās daļas datiem, var secināt, ka pastāv saikne starp Latvijas reģionu ekonomiskajiem rādītājiem un interešu grupu skaitu un līdzdarbošanos pārvaldē. Lai gan nevalstisko sektoru nevar uzskatīt par vienīgo stimulu ekonomiskas augšupejai, tomēr, tas, ka cilvēki ir pilsoniski aktīvi norāda arī uz to, ka tādi viņi ir arī ekonomiski. Balstoties uz aplūkoto informāciju un izanalizētajiem datiem, darbā izvirzītā hipotēze; Latvijas reģionu ekonomiskā augšupeja ir atkarīga no tā, cik šajos reģionos ir spēcīga pilsoniskā sabiedrība, tiek pierādīta.

Izmantotā literatūra:

1. Beetham David, Boyle Kevin, *Introducy Democracy*; 80 Questions and Answers, Polity Press, 1995
2. Bostroom Ann-Kristin, *Lifelong Learning, Integrational Learning and Social Capital*; from Theory to Practice, Stokholm University Press, 2003
3. Brown David, Kalegaonkar Archana, Nonprofit and Voluntary Sector Quartely, *Support Organizations and the Evolution of NGO Sector*, Vol 31, Nr. 2, June 2002
4. Crozier Michael, Huntington Samuel, Watanuki Joji, *The Crisis of Democracy*; Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission, New York University Press, 1975
5. Dahl Robert, *Dillemas of Pluralist Democracy*; Autonomy vs. Control, New Haven and London Yale Press, 1982,
6. Dasgupta Partha, Serageldin Ismail, *Social Capital*; a Multifaceted Perspective, The World Bank, 1999
7. Doessel P., Gounder Rukmani, *Theory and Measurement of Living Levels*: Some Empirical Results for the Human Development Index, *Journal of International Development*: Vol. 6, No. 4, 1994
8. Edwards Michael, *Civil Society*, Polity Press, Cambridge, 2004, P. 11
9. Fine Ben, *Social Capital versus Social Theory*; Political Economy and Social Sciences at the Turn of the Millenium, Routledge Press, 2001
10. Howard March Morje, *The Weakness of Civil Society in Post- Communist in Europe*, Cambrige University Press, 2003
11. Inglehart Ronald, Welzel Cristian, *Modernization, Cultural Change, and Democracy*; the Human Development Sequence, Cambridge University Press, 2005
12. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena. Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2005
13. Latvija Pārskats Par Tautas attīstību 2006/2007., *Civēkkapitāls: Mans Zelts ir Mana Tauta?*, Galv. Red. Aija Zobena, Rīga: LU sociālo un Politisko Pētījumu Institūts, 2007
14. Linz Juan, Stepan Alfred, *Problems of Democratic Transition and Consolidation*; Southern Europe, South America, and Post Communist Europe, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1996
15. Linz Juan, *Totalitarian and Autoritarian Regimes*; With a Major New Introduction, Lynne Rienner Publishers, United kingdom, 2000
16. Paul Hill Ronald, Felice William, Ainscough Thomas, *Journal of Macromarketing, International Human Rights and Consumer Quality of Life*: An Ethical Perspective, Dec; vol. 27, 2007

17. Putnam Robert, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, 2000,
18. Putnam Robert, *Making Democracy Work; Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, 1992,
19. Prakash Pradhan Jaya, Abraham Vinoy, Soath Asia Economic Journal, *Does Human Development Policy Matter for Economic Growth? Evidence from Indian States*, mar., vol.3, 2002
20. Rahman Sabeel, Journal of Developing Societies, Development, *Democracy and the NGO Sector; Theory and Evidence from the Bangladesh*, Vol. 22, Nr. 4, 2006
21. Richardson Jeremy, *Pressure Groups*, Oxford University Press, 1994, P. 1
22. Smith B, Sustainable Local Democracy, *Public Administration and Development*, vol.16, No 165, 2006
23. Uhlin Anders, *Post- Soviet Civil society; Democratization in Russia and the Baltic States*, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2006
24. Unerman Jeffrey, O'Dwyer Brendan, Accounting, Auditing & Accountability Journal, *NGO Accountability*, Vol. 19, Nr. 3, 2006

Izmantotie avoti:

25. Analītisko Pētījumu un Stratēģiju Laboratorija, Projekts „Zemgales Reģiona Pašvaldību Institucionālo Spēju Stiprināšana Ekonomisko Aktivitāšu Veicināšanai Sadarbībā Ar Norvēģijas Institūcijām”, „Pētījuma Izstrāde Par Zemgales Uzņēmējdarbības Attīstības Programmas ieviešanu”, Rīga, 2009
26. Īpašo Uzdevumu Ministrija Sabiedrības Integrācijas Lietās Sekretariāts, Informatīvais Ziņojums, Par Valsts Programmas, „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.-2009.gads” īstenošanu, laika posms: 2006.gada 1.septembris līdz 2007.gada 31.augusts.

Interneta resursi:

27. Informatīvais Ziņojums Par Valsts Programmas „Pilsoniskās Sabiedrības Stiprināšana. 2005.- 2009. gads.” Īstenošanu; Laika Posms 2006. gada 1. septembris līdz 2007. gada 31. augusts. (Skatīts 11.05.2009.) Pieejams: www.integracija.gov.lv/doc_up/IUMSILZino_280208.doc
28. Īpašu Uzdevumu Ministra Sabiedrības Integrācijas Lietās Sekretariāts, *Vēsture*, (Skatīts: 01.05.2009.) Pieejams: <http://www.integracija.gov.lv/?id=338&sa=338&top=46>
29. Kurzemes Plānošanas Reģions, *Kurzemes Reģions*, (Skatīts: 15.04.2009.) Pieejams: http://www.kurzemesregions.lv/kurzemes_regions/
30. Latgales Plānošanas Reģions, *Vispārīga Informācija*, (Skatīts: 09. 05. 2009.) Pieejams: <http://www.latgale.lv/lv/padome/info>

31. Latvijas Pilsoniskā Alianse, *NVO resursi, Biedrība*, (Skatīts: 04.04.2009.) Pieejams: <http://www.nvo.lv/recourse.php?lang=lv&id=55>
32. Latvijas Pilsoniskā Alianse, *NVO resursi, Nodibinājums*, (Skatīts: 04.04.2009.) Pieejams: <http://www.nvo.lv/recourse.php?lang=lv&id=56>
33. Latvijas Reģionu Attīstības Portāls, *Kurzemes Reģions, Ekonomika*, (Skatīts: 10.04.2009.) Pieejams: <http://www.latre.gov.lv/pub/default.php?lapa=80&oid=90>
34. Latvijas Reģionu Attīstības Portāls, *Kurzemes Reģions, Izglītība*, (Skatīts:11.05.2009.) Pieejams: <http://www.latre.gov.lv/pub/default.php?lapa=80&oid=92>
35. Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *2-14. Reģionu Kopējās Pievienotās Vērtības Īpatsvars Latvijā Pa Darbības Veidiem*, (Skatīts: 11.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
36. Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *4-1. Administratīvais Iedalījums un Iedzīvotāju Bļivums Gada Sākumā*, (skatīts: 13.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
37. Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *4-5. Pastāvīgo iedzīvotāju Skaits Reģionos, Republikas Pilsētās un Rajonos Gada Sākumā*, (Skatīts: 18.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
38. Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *4-11. Iedzīvotāju Dzimuma un Vecuma Struktūra Gada Sākumā*, (Skatīts: 01.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
39. Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *6-13. Strādājošo Mēneša vidējā Darba Samaksa Latvijas Reģionos*, (Skatīts:16.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
40. Latvijas statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *19.-2. Datoru/Interneta Pieejamība Latvijas Reģionos Gada Sākumā (%)*, (Skatīts: 03.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
41. Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *19.-4. Iedzīvotāji, Kuri Lieto Datoru/Internetu Gada Sākumā*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
42. Statistika Lursoft, *SO Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 12.04.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_050.html
43. Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 11.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html
44. Valmiera, Pilsēta, NVO, (Skatīts: 12.05.2009.) Pieejams: http://www.valmiera.lv/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=45&Itemid=323&limit=9&limitstart=54
45. Vidzemes Plānošanas Reģions, *Vidzeme*, (Skatīts: 11.05.2009.) Pieejams: <http://www.vidzeme.lv/index.php?id=240&sa=240,240,240&top=240>

Pielikums

Reģionu platība (km²) un iedzīvotāju blīvums uz km² teritorijas. (2007.gads).

	Platība (km ²)	Iedzīvotāju blīvums (2007.g.)
Rīgas reģ.	10 441,6	2 353,4
Kurzemes reģ.	13 600,8	22,5
Vidzemes reģ.	15 257	15,8
Zemgales reģ.	10 742	26,5
Latgales reģ.	14 547	24,4

Izmantotie avoti:

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 4-1. Administratīvais Iedalījums un Iedzīvotāju Blīvums Gada Sākumā, (Skatīts: 14.04.2009.) Pieejams:

<http://data.csb.gov.lv/Dialog/SaveShow.asp>

Iedzīvotāju skaita samazinājums (%) laika posmā no 2004.g.-2007.g un NVO skaits uz 1000 iedzīvotājiem 2007.g. salīdzinājums.

	Rīgas reģ.	Kurzemes reģ.	Vidzemes reģ.	Zemgales reģ.	Latgales reģ.
Iedz.sk.samaz.%	-0,3	-2,4	-3,2	-1,9	-4
NVO sk.uz 1000 iedz. 2007.g.	7,1	4,9	4,2	3,2	2,8

Izmantotie avoti

Īpašo Uzdevumu Ministrija Sabiedrības Integrācijas Lietās Sekretariāts, Informatīvais Ziņojums, Par Valsts Programmas, „*Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.-2009.gads*” īstenošanu, laika posms: 2006.gada 1.septembris līdz 2007.gada 31.augusts.

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 4-5. *Pastāvīgo iedzīvotāju Skaitis Reģionos, Republikas Pilsētās un Rajonos Gada Sākumā*, (Skatīts: 18.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Darbojošās sabiedriskās organizācijas un uzņēmumi. (2008.g. dati.)

	Rīgas reģ.	Kurzemes reģ.	Vidzemes reģ.	Zemgales reģ.	Latgales reģ.
Uzņēmumu skaits	20 517	12 972	16 545	15 604	8 563
Sabiedrisko organizāciju skaits	10 604	1 277	881	795	871

Izmantotie avoti:

Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas rajoniem*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

Statistika Lursoft, *SO Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 13.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_050.html

Iekšzemes kopprodukts statistiskajos reģionos, Ls uz 1 iedzīvotāju.

	IKP uz 1 iedz. Ls (1995.g.)	IKP uz 1 iedz. Ls (2004.g.)	IKP uz 1 iedz. Ls (2005.g.)	IKP uz 1 iedz.Ls (2006.g.)
Rīgas reģ.	1 488	5 892	7 114	8 516
Kurzemes reģ.	1 147	2 841	3 118	3 741
Vidzemes reģ.	682	1 916	2 309	3 033
Zemgales reģ.	763	1 662	2 192	2 819
Latgales reģ.	709	1 493	1 910	2 329

Izmantotie avoti:

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 2-2. *Iekšzemes Kopprodukts Statistiskajos Reģionos, Republikas Pilsētās un Rajonos*, (Skatīts: 11.03.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Nodarbinātības (%) un vidējās mēneša algas (bruto/Ls) salīdzinājums pa reģioniem 2004.-2007.g.

		2004. g.		2005. g.		2006. g.		2007. g.
	Nodarbinātība (%)	Vidējā bruto alga (Ls)	Nodarbinātība (%)	Vidējā bruto alga (Ls)	Nodarbinātība (%)	Vidējā bruto alga (Ls)	Nodarbinātība (%)	Vidējā bruto alga (Ls)
Rīgas reģ.	65,8	231	67,25	271	71,1	337	65,3	440
Kurzemes reģ.	62,0	186	62,0	209	63,6	249	68,9	334
Vidzemes reģ.	59,5	169	62,5	195	63,0	235	63,4	309
Zemgales reģ.	59,3	174	61,1	201	65,5	245	65,5	325
Latgales reģ.	53,6	158	53,0	177	56,8	214	62,2	277

Izmantotie avoti:

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 5-4. *Ekonomiskās Aktivitātes, Nodarbinātības, Darba Meklētāju Īpatsvars Reģionos (%)* (Skatīts: 10.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 6-13. *Strādājošo Mēneša Vidējā Darba Samaksa Latvijas Reģionos*, (Skatīts: 10.05.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

NVO skaits uz 1 000 iedzīvotājiem Zemgales reģionā (2005. g.) nodibinātie uzņēmumi.

	NVO skaits uz 1 000 iedz. (2005.g.)	Nodibināto uzņēmumu skaits
Aizkraukles raj.	2,3	1990
Bauskas raj.	2,0	3200
Dobeles raj.	2,0	1950
Jēkabpils raj.	2,2	2810
Jelgavas raj.	2,9	5652

Izmantotie avoti:

Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas rajoniem*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

Statistika Lursoft, *SO Sadalījums pa Latvijas Rajoniem*, (Skatīts: 13.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_050.html, 96. lpp.

Latvijas iedzīvotāju piederības dzīvesvietai (ciemam, pagastam, pilsētai) katrā etniskajā grupā pa reģioniem, (%)

		1-nemaz nejūtos piederīgs	2	3	4	5- ļoti cieši piederīgs
Rīgas reģ.	latvieši	2	8	16	21	53
	cittautieši	4	6	25	29	36
Kurzemes reģ.	latvieši	0	3	11	21	65
	cittautieši	4	9	35	22	30
Vidzemes reģ.	latvieši	2	5	10	22	61
	cittautieši	5	8	21	24	42
Zemgales reģ.	latvieši	8	15	19	20	38
	cittautieši	0	7	27	29	37
Latgales reģ.	latvieši	1	8	17	32	42
	cittautieši	3	5	20	30	42

Izmantotie avoti:

Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena.
Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts
2005. 27. lpp.

Iedzīvotāju sadalījums pa reģioniem pēc etniskās piederības %. (2007.g.)

	Latvieši	Krievi	Citi
Rīgas reģ.	42,3	42,1	15,6
Kurzemes reģ.	73,7	15,7	10,6
Vidzemes reģ.	84,9	10,2	4,9
Zemgales reģ.	67,9	18,9	13,2
Latgales reģ.	43,9	39,6	16,5

Izmantotie avoti:

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, 4-19. *Pastāvīgo Iedzīvotāju Nacionālais Sastāvs Reģionos, Republikas Pilsētās un Rajonos Gada Sākumā*, (Skatīts: 25.04.2009.) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

NVO skaits uz 1 000 iedzīvotājiem Rīgas plānošanas reģiona rajonos (2005. g.) un ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits (1991. g.-2009.IV.)

	Rīgas raj.	Ogres raj.	Tukuma raj.	Limbažu raj.
NVO sk. uz 1000 iedz.	5,9	3,0	2,6	2,9
Ekon. aktīvo uzņēmumu skaits	10 630	3 401	3951	2559

Izmantotie avoti:

Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: *Rīcībspēja reģionos*. Galv. red. Aija Zobena.
Rīga: ANO Attīstības programma, LU Sociālo un politisko pētījumu institūts
2005, 96. lpp.

Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas rajoniem*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams:
http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

IKP uz vienu iedzīvotāju 2005. g. un nodibināto uzņēmumu skaits pa reģioniem (1991. g.-2007. g. laika posmā).

	IKP uz 1 iedz. Ls (2005.g.)	Nodibināto uzņēmumu skaits
Rīgas reģ.	7 114	20 517
Kurzemes reģ.	3 118	12 972
Vidzemes reģ.	2 309	16 545
Zemgales reģ.	2 192	15 604
Latgales reģ.	1 910	8 563

Izmantotie avoti:

Latvijas Statistika, Centrālās Statistikas Pārvaldes Datubāzes, *IKP Statistiskajos Reģionos, uz vienu iedzīvotāju, latos*, Sk. (23.03.2008) Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>

Statistika Lursoft, *Uzņēmumu Sadalījums pa Latvijas rajoniem*, (Skatīts: 15.05.2009.) Pieejams: http://www.lursoft.lv/stat/ur_stat_052.html

Anotācija

Ekonomiskās attīstības tendences daudzās valstīs ir atšķirīgas. Bieži vien attīstības valstis cenšas pārņemt pieredzi no attīstītajām caur dažādiem ekonomiku stimulējošiem projektiem. Tomēr par vienu no valsts ekonomiskās izaugsmes pamatakmeņiem tiek uzskatīta pati sabiedrība. Aktīva pilsoniskā sabiedrība, kas mērķtiecīgi pārstāv savas intereses, dibinot nevalstiskās organizācijas un citas sabiedrisko labumu un interešu grupu aizstāvošas struktūras, panāk labklājības celšanos. Darbā tiek aplūkota interešu grupu ietekme uz Latvijas reģionu ekonomikas attīstību. Darbā tiek izvirzīta hipotēze: Latvijas reģionu ekonomiskā augšupeja ir atkarīga no tā, cik šajos reģionos ir spēcīga pilsoniskā sabiedrība. Kā būtiskākie jēdzieni, kas tiek aplūkoti darba teorētiskajā daļā ir pilsoniskā sabiedrība, sociālais kapitāls, interešu grupas un nevalstiskās organizācijas.

Darba empīriskā daļa sastāv no sešām apakšnodaļām. Sākumā autore aplūko statistiku par Latviju kopumā, iezīmējot ekonomisko un pilsoniskās sabiedrības saikni. Nākamās nodaļas tiek veltītas reģionu aplūkošanai. Vadoties pēc vispārējiem datiem, reģioni tiek aplūkoti secībā no pilsoniski un ekonomiski aktīvākā uz vājāko. Izņēmuma kārtā kā pēdējais tiek analizēts Rīgas reģions, jo tas pēc statistiskajiem rādītājiem krietni apsteidz pārējos Latvijas reģionus.

Nodaļās par Latvijas reģioniem kā primārie tiek aplūkoti dati par reģiona platību, iedzīvotāju skaitu un tā izmaiņām. Tālāk noris datu salīdzināšana analizējot nevalstisko organizāciju skaita saistību ar uzņēmējdarbību, nodarbinātību, vidējās algas un izglītības rādītājiem. Darbā tiek ņemti vērā arī atsevišķi faktori, kas ietekmē reģiona sabiedrības aktivitātes- piederības sajūta savam reģionam, uzticēšanās līdzcilvēkiem, vēlēšanās iesaistīties sabiedriskās aktivitātēs. Tāpat aplūkojot reģionus atsevišķa uzmanība tiek pievērsta reģionu pilsoniski aktīvākajiem rajoniem vai pilsētām, tā apskatot sīkākas struktūrvienības un analizējot šī rajona ietekmi uz reģiona kopējo sociālekonomisko attīstību.

Darba nobeigumā autore izdara galvenos secinājumus par reģionu ekonomiskās attīstības tendencēm un to saikni ar šo reģionu sabiedrības interešu grupu pārstāvniecību un darbošanos. Kā arī izdara secinājumus par vājākajiem posmiem reģionu attīstībā, kas būtu jāmaina vai jāpievērš pastiprināta uzmanība.

Annotation

Tendencies of economic development in many countries are different. Developing countries often take experience from developed countries through economic challenging projects. However, one of the basic elements of growth of states is society. Civil society, which represents interests of society through non-governmental organizations (NGO's) and other interest groups, gets the increase of welfare.

Research is about impact of interest groups on region economic development in Latvia. The Hypothesis of this research: Economic development in regions in Latvia depends on civil society in regions. Key words are civil society, social capital, interest groups and non- governmental organizations.

The empirical part of this research consists of six branches. In the beginning the author examines statistical data about general indicators of Latvian economic and civil realm. Next branches are about regions. Sequence in which regions are analyzed depends on primary data about GDP and number of NGO per 1000 persons. The most developed regions are analyzed as first. Exception is region of Riga, because data of this region is sharp distinctive from the others.

As first the author examines data about population of regions and its changes and area. Further author compares data about the number of organizations, business, employment, education and brutto wages. Also author looks at data about people's identity of their regions, trust of each other, desire of engagement in organizations.

In conclusion author considers the linkage about regions economics development and civic engagement, the weak and strong sides of these regions, which needs to change or need to take stronger attention.

